№ 26 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 4 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 4 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 26

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ԹՈՒՐՔԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Եռամսեան . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին.

Փեստւարի մեկից մինչեւ տարւայ վերջը արժէ 10 ռուբլի.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆԻՒՈՒՄ

Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԵԿ (կարելի է մարկաներով) և նիւ հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան անհետեւանք.

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԸՆԴՈՒՆԻՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԻԶԻՈՎ.—1-ին երկսի վրայ տող՝ (պտտիտ) 10 կոպ., գովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4 տող երես 3 կոպ., գովկասից դուրս՝ 10 կոպ.

ԱՊԱՌԻԿ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆԻՒՈՒՄ

Ոմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., դրատունեակը 9—2 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչ 3-ը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Горизонтъ". Николаевская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. Адресъ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ԲԱՑՒԱԾ Է 1916 ԹՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ՀՈՐԻԶՈՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ Է ԹՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

12 և 11 ամիս	10 և 9 ամիս	8 ամ.	7 ամ.	6 ամ.	5 ամ.	4 ամ.	3 ամ.	2 ամ.	1 ամ.
10 ռուբլի	9 ռուբլի	8 ռբ.	7 ռբ.	6 ռբ.	5 ռբ.	4 ռբ.	3 ռբ.	2 ռբ.	1 ռբ.

Արտասահման տարեկան 12 ռ., կէս տարին՝ 7 ռուբլի

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆԻՒՈՒՄ

Կարելի է վճարել նաև մաս-մաս. տարւայ սկզբին 4 ռուբ., մայիսի 1-ին 4 ռուբ., սեպտեմբ. 1-ին 2 ռուբլի։ Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 կոպ. (կարելի է մարկաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան անհետեւանք։

Յատուկ թղթակիցներ կունենանք Պետրոգրադում, Մոսկվայում, Նոր-Նախիջևանում, Թէհրանում, Թաւրիզում, Վանում, Եւրոպական և Ամերիկեան խոշոր կենտրոններում և Կովկասի բոլոր անկիւններում։

ԲԺԻՇԿ
Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ
Վեներական, կաւի, սիֆիլիս և նրանց հետեւանքներ։ Բուժումն «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33։
38 100—20

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նաբաթեան
Ընդունում է հիւանդներ
Կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր ցերեկւայ 1—2 ժ. երեկոյեան 4—6 ժամը։
Սոլոլակ, Ռոթշչևսկայա փող. № 1.
705 Հեռախօս 10—58։ 100—63

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
ԲԺԻՇԿ
Պ. Ե. ՐԵՇԵՏՆԻԿՈՎ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑՈՑ հիւանդութիւնների.
Հիւանդներին ընդունում է ժամը 3-ից մինչև 5-ը, տներն այցելում է երեկոյեան ժամը 5-ից։ Արտիլերեան փողոց, տուն Գեոնջեանցի (Թոլմ Զեստի շարքում)։
924 50—41

ՕՐԻԱՑ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուս զօրքերը վերցրել են Էրզրումը։

Ռուսաց արևմտեան ճակատում տեղի են ունենում թընդանօթամարտներ և հետախուզութիւններ։—Ռուսները գրաւել են Բոժբիշան, Մեղմուսկոյէ և Դեմեն լճերի միջև։

Անգլիայի արևելեան ափին ակնի է դիպել «Արեւուղա» յածանաւը։

Հնդկաստանի ճանապարհին ականով խորտակւած է անգլիական «Սպրինգուէլ» շոգենաւը։

Աւստրիական օդանաւերը ռումբեր են նետել Միլանի վրայ։

Կարապետ և Գայանա Մելիք Յովհաննիսեանները, Գրիգոր և Գայիանէ Մատեփանեանները ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին ու ծանօթներին, առաջին և երկրորդը՝ իրենց որդու, միւսները իրենց Թոռան՝

Յովսէփ Մելիք-Յովհաննիսեանի

վաղաժամ մահը։ Թաղումը այսօր, Յոյիվանքի գերեզմանատանը, առաւօտեան ժամը 11-ին։
132 1—1

Էլեկտրո- „ԼԻՐԱ" Թատրոն
2, 3, 4 և 5-ին փետրուարի, կը ցուցադրւի մենաշնորհուած սենսացիոն նկար, միմիայն մեր Թատրոնում
ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ՀԱՒԱՏԻ, ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ
Մեծ ռազմական նկար 5 մեծ մասերից, հրատարակութիւն Սկորբելեւեան կոմիտէի, որ գտնւում է
Նորին Կայսերական Բարձրութեան ներքոյ
Մանրամասնութիւնները աֆիշայով և ծրագրով։
582 0—116

Բացւած է բաժանորդագրութիւն 1916 թ.

„ԳԱՂԱՓԱՐ"

Գրական, հասարակական, քաղաքական և տնտեսական օրաթերթ

Բաժանորդագինն է

Թիֆլիսում տարին	5 ռ.	6 ամս.	3 ռ.
Ռուսաստան »	6 ռ.	» »	3 ռ. 50 կ.
Արտասահման »	7 ռ.	» »	4 ռ.

Թերթի գոյութիւնը ապահոված է

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція ежеднев. арм. газеты „Гахапаръ", Николаевская, 25, կամ Tiflis (Caucase—Russie) Rédaction du journal armenien „Gaghapar". Դրամ ուղարկել—միմիայն հետևեալ հասցէով Тифлисъ, Николаевская, 25, Акопу Алексаняну կամ Tiflis, Rue Nicolaievskaja, 25, Akop Alexanian

118 № 1-ը լոյս կը տեսնի փետրուարի 15-ին 3—2

Հայկական 6-րդ Կամաւորական Գնդի Կենտրոնական Կոմիտէն յայտարարում է ի գիտութիւն հասարակութեան, պաշտօնական անձանց և հիմնարկութիւնների, որ կառավարական զինուորական պատշաճ մարմնի կողմից ճանաչւած և հաստատւած է ՀԱՅԿԱԿԱՆ 6-ՐԴ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՆԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ։ Այդ Կոմիտէն է հանդիսանում գնդի անունից խօսող, բանակցող և կարգադրող միակ պաշտօնական և իրաւասու մարմինը, դէպի որը պիտի ուղղւեն գնդի անունով լինելիք գրագրութիւնները, նպաստները և դիմումները, որոնք թոյլատրւած և վաւերացւած կը լինեն բացառապէս Կոմիտէիս պաշտօնական Թղթով և կնիքով։

Հայկական 6-րդ Կամաւորների Գնդի Կենտրոնական Կոմիտէի
Նախագահ՝ Սիմ. Հովսեան, քարտուղար՝ Լ. Լազրեան

Դրամական առաքումները ուղղելու են Կոմիտէի գանձապահ՝ Յակոբ Ալէքսանեանին։ Կոմիտէի հասցէն. Тифлисъ, Николаевская ул, № 25, кв. 3. Ц. Комитету 6-ой Ар. Доб. Дружины.,
117 3—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃ
Շաբաթ, փետրուարի 6-ին 1916 թ.
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՅԱՅՏՆԻ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ ՏԻԿ. ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԸ
կը դասախօսէ
„ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐԸ Կ. ՊՈԼՍՈՒՄ"
Տեղերի գները 2 ռուբլուց մինչև 50 կոպ.
Մուտքի և աշակերտական տոմսը—դասախօսութեան օրը 30 կոպ.
Սկիզբն է 8½ ժ. երեկոյեան.
Նախօրօք տոմսերը կարելի է ստանալ «Մի բաժակ Թէյ»-ի դահլիճում, ս. Մարգարեանի, Գոլովինսկի պրոսպ. և Մատուրեանի խանութում, Դվորցով գյա, իսկ դասախօսութեան օրը ժողովարանի դահլիճում։
133 3—1

ՈՏՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԼԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ։ Թոքախտ, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորւած ՇԱՆՔԱՑԻՆ ԲՆԼՏԳԵՆԻ հատագայթներով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բեհբութովսկայա № 23, հեռ. 7—94։
123 25—2

ԲԺԻՇԿ
Ղ. ՄԱՏՈՅԵԱՆՑ
Ընդունում է հիւանդներ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑՈՑ ՀԻՒԱՆԴ.
Ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7-ը։
Սոլոլակ, Լերմոնտովսկի փող. № 23.
865 50—40

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով։
Առաւօտ. ժամը 10—12-ը։
Երեկոյեան » 5—7-ը
Бебутовская ул., № 26. 3-րդ օրիորդաց գիմնազիայի կողքին։
849 50—48

Թիֆլիսի ակնաբուժարանի ասաց. օրդինատոր բժշկուհի
ՍՈՓԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ
Ընդունում է ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ունեցողներին ամեն օր 1½—3 ժամը։
Սերգէևսկ. փող. № 1, հեռախօս 16—67
932 50—8

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՈՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Ալմամ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործւած մեթոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։
Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերեուլկից։
100—78 727

ԲԺԻՇԿ
Յ. Մելիք-Նուբարեան
Ընդունում է ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՑՈՑ հիւանդ. մասնագիտ. Թոքախտ, Թոքերի և սրտի հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7 ժամը։
Սոլոլակ, Սերգէևսկայա փող. № 1.
46 Հեռախօս 16—69։ 20—17

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՄԻ ՆԱՄԱԿԸ

(«Վաստուրական Արծիւ»-ը Լոնդոնի կենդանաբանական այգում)

Տպագրում ենք Հայրիկի այս նամակը, որ ստացել ենք շնորհակալութեամբ Խորէն Խրիմեանի ընտանիքից։ Նամակը գրւած է Լոնդոնում 1878 մայիսին, Բերլինի վեհաժողովի նախօրեակին. գրւած է հայրիկեան սովորական հուժորով և ունի յուզիչ այժմէութիւն... քանի որ վաղը, հաւանականօրէն, պիտի վերսկսի նոյն վագրերի խաղը արևելեան ու մասնաւորապէս հայկական խնդրի շուրջը։

—

Սիբելի Խորէն

Ձեր երկու նամակէն ի զատ դեռ այլ ես ուրիշ նամակ չստացայ ձեզմէ. անշուշտ գրած էք, և նամակներդ կը թափառեն ի ճանապարհ։ Ո՜հ, որչափ հեռացանք իրարմէ, Լոնտոնից ի Վան և Վանից ի Լոնտոն ճշչափ դժուարին է խօսել իրարու հետ։ Մենք մեր պաշտօնը որչափ կարելի էր աւարտեցինք Անգլիոյ մէջ. վաթսունէն աւելի, լորդ, ժարքիզ, դուքս և բարլամենթի նշանաւոր անդամներէն ժարդիկ տեսանք. հայոց խնդիրը ներկայացուցինք իրենց. մեծ մասն զմեզ յոյսերով և խոստումներով բաջալերեց։ Բայց մեր խնդիրը պատկող գոնֆերանսն է, որ պիտի լինի այս օրերս և չգիտենք թէ ուր պիտի լինի։

Այս որոշումն երբ յայտնի լինի, Արծւայ պէս պիտի հասնինք հոն. «զի ուր իցէ դէշն անդր ժողովեսցին արծուիք»։ Տեսցուք այդ մեծ, հզօր գիշակերները հայոց արծւոյն համար կտոր մի մսիկ պիտի Թողուն։ Անցեալ օրը Լոնտոնի կենդանաբանական պարտէզը գնացինք և պատահեցանք այն ժամուն, երբ առիւծներու և վագրերու կերակուրի ժամանակն էր։ Գազանաց մատակարար ձեռքի կառքով միս բարձած բերաւ վանդակներու առաջը. հոն մարդ կը զարհուրէր գազանաց ժանչիւնէն։

Մի վանդակի մէջ երկու վագր կային, յորոց մին առաւել մեծ և կատաղի էր. երբ մատակարար երկաթի շիշով սորա բաժինը տուաւ երեք օխանոց կտոր մի միսը, գազանն այս միսը կատաղաբար ժանիքներով առաւ. և նստաւ վանդակի դիմաց. սկսեց մռմռալով միսն ուտել. երբ միւս ընկերին ևս բաժին պիտի տրւեր, սոսկալի կերպով կը կատաղէր մեծ գազանն, այնպէս որ մատակարարն չի կրցաւ միւսին բաժին տալը. և այդ խեղճ տկար գազանն քաշուեցաւ մի քունջը, կարօտ աչքերով կը դիտէր միւսին վրայ. զրկեալ ընկերին այս խեղճուկ կերպը մարդոյն գութը կը շարժէր։ Հետաքրքիր լինելով հարցուցի մատակարարի՝ միթէ այս գազանը քաղցած պիտի մնայ. ոչ, ասաց, պէտք է յառաջ իւր կատաղի և հզօր ընկերը կշտանայ ցյագ. և երբ իւր սաստիկ կատաղութենէն զիջանի, ապա միւս ընկերի բաժինը կուտամք։ Վարագայ Արծիւը իւր սուր աչքով դիտեց այս տեսարանը, որ մի ճիշտ և իրական պատկեր էր արևելեան խնդրոյն։ Ո՜հ, ես ինքնին մատխորհ լինելով ասացի. «Այս քաղաքակիրթ աշխարհիս մեծ մարդազէններ . . . . . .

պիտի ուտեն Թուրքաստանի մեծ կտոր մի սիսերը, զրկեալ հայուն գէթ կտորիկ մի ոսկոր պիտի Թողուն. սորա համար կարդարանայ խորագէտ Գիզմարքին խօսքը. «Թէ այս աշխարհիս վրայ իրաւունքը հզօրինն է»։

Սիբելի Խորէն, ասա մտերիմներուդ Թող աղօթեն, որ հայոց արծիւը իւր բաժինը առնի և զրկեալ չի դառնայ։

Աղօթարար՝
ՀԱՅՐԻԿ

Մայիս 16/28
Ի Լոնտոն

ՄՈՒՐԱԴԻ ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Լորդ Բրայս շրջաբերականի ձեւով անգլ. մամուլին հաղորդել է Մուրադի զրուցատրութիւնը Սըւազի կոտորածների և կենտրոնական Փոքր Ասիայի հայկական հալածանքների մասին։ Մուրադի այդ զրուցատրութիւնը լորդ Բրայսին ուղարկել էր Աբ. Սաֆրաստեանը։

Այդ զրուցատրութեան մէջ յիշւած Սըւազի և շրջակայքի որոշ հայուհիների հերոսական արարքները Անգլիայում արթնացրել են մեծ հաճակրութիւն։

Մուրադի տեսակցութիւնը Սաֆրաստեանի կողմից հրատարակւել է նաև Manchester Quardian-ի, Նիւ-Յորկի «Norld»-ի և Բրիսպանիայի (Նորւէգիա) «Morgenbladet» թերթերի մէջ։

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱՐԻՈՔԵԼ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ*)

... Սակայն փախստականների վիճակը, չնայած պետական գանձարանից բաց Թողնւող խոշոր գումարներին, չնայած հասարակական կազմակերպութիւնների անընդհատ գործունէութեան, մնում է անմխիթարական և ծանր. փախստականները կրկին ապրում են կիսաքաղցած, կիսամերկ, ցուրտ, մութ և խոնաւ բնակարաններում։

Հետևանքը այս տեսակ ապրուստի հասկանալի է.—բծաւոր տիֆ և այլ հիւանդութիւններ չեն պակասում և շարունակում են իրենց առատ հունձը Թշւառ փախստականների մէջ։ Բնականաբար հարց է ծագում. ինչով բացատրել այս ցաւալի երևոյթը։

Պատճառներ շատ կան, բայց ըստ մեր կարծիքի այստեղ կան երկու գլխաւոր պատճառ. մէկը փախստականներին տրւող նպաստի չափն է, որը միանգամայն անբաւարար է ներկայումս տիրող առասպելական թանգութեան շնորհիւ, իսկ միւս պատճառը այն սիստեմն է, որը գործադրւում է նպաստի չափը որոշւած է 15 կոպէկ ամեն մէկ հոգու համար. այդ նպաստը տրւում է երբեմն կանխիկ դրամով, բայց մեծ մասամբ, տրւում է ամեն մէկ հոգու համար 1½ ֆ. ալիւր ու մի քանի կոպէկ էլ փող այն հաշւով, որ ալիւրի արժողութիւնը ու այդ մի քանի կոպէկները հաւասար լինին 15 կոպէկի։ Այս ձևով տրւելիք թէ դրամ և թէ ալիւրը չեն գոհացնում փախստականին շատ պարզ պատճառով. փախստականը ստացած դրամով երբեմն ալիւր չի գտնում, կամ գտնում է վատ ու թանգ ալիւր տեղական խանութներում, ուր շահագործումը գերիշխող դեր է կատարում. իսկ եթէ կառավարութիւնից է ստանում ալիւրը, նրա ստացած ալիւրը չի կշտացնում և մեծ մասամբ, ինչպէս յոյց է տւել փորձը, ալիւրը լինում է փչացած, դառը, երբեմն էլ լի որդերով։

Բացի այս անբաւարար սննդից փա-

*) Աբատարում մեզ «Հմարաւորեր»-ից թեթև կրճատումներով պ. Սամսոն Յարութիւնեանի այս յօդւածը, իբրև ձեռնտու ու գործին տեղեակ մարդու, որ կարէ տալի ազատով հիմքերի վրայ տեսնել փախստականների գործը։ Խմբ.

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 4 փետրուարի

ՍՓՈՓԻՉ ՀԵՌԱԳՐԵՏԿԵՐ

—

Էրզրումը հոգեվարքի մէջ է։ Կիսալուսնի հոգեվարքն է դա— ոչ այլ ևս Թիւրքահայութեան։ Երրորդ անգամը պատմութեան մէջ ռուս յաղթական բանակը կը մտնէ շուտով հայոց հինաւուրց մայրաքաղաքը։ Երրորդ անգամը—և պատերազմով, արիւնահեղ ճակատամարտներով, աւերիչ ռմբակոծութեամբ։ Շատ աւելի դիւրին էր Պասկիչի արշաւանքը 1828-ին։ Աւելի ևս դիւրին էր Լօրիս-Մելիքովի մուտքը 1878-ին, Սան Ստեֆանօի արդէն կայացած հաշտութիւնից յետոյ։

Դիւրին է և այժմ, դիւրին էր և երեկ և անցեալ տարի, երբ Թշուառ հայութիւնը անձկութեամբ սպասում էր մեր բանակի փրկարար մուտքին... Այլ կերպ էր, սակայն, անօրինել Նախախնամութիւնը,

Էրզրումը հոգեվարքի մէջ է։ «Ուշ, քան երբէք»... դարձեալ ուրախ ենք, դարձեալ մխիթարւում ենք։

Յետոյ...Այդ հարցումը դրդում է մեզ միանգամ ևս անդրադառնալ այս աշխարհաւեր պատերազմի ընթացքի վրայ, միանգամ ևս յիշել մեր Թշնամիների սկզբնական հոյակապ ծրագիրները։

Երբ պայթում էր պատերազմը, երկու տարածուած կարծիք կար Գերմանիայում. մինը պնդում էր, թէ այդ պատերազմը պէտք է իրօք տեղի ունենայ երկու մեծ ճակատների վրայ—ֆրանսիական և ռուսական. որ գերման բանակը ջարդ տալով Ֆրանսիային, պիտի դառնայ ռուսների դէմ և փշրելով ռուսական ոյժը, պիտի դառնայ Անգլիայի դէմ։ Արևելեան Թատերաբեմը—Բալկաններ, Նեղուցներ, Եփրատ, Սուէզ, Եգիպտոս—ըստ այդ կարծիքի, երկրորդական արժէք միայն ունէր. վճռական հարուածները պէտք է տրուէին Ֆրանսիական և ռուսական ճակատների վրայ։

Կար երկրորդ կարծիք, որի տաղանդաւոր պաշտպաններից մէկն էր արևելագէտ Պաուլ Ռօրբախ։ Նա էլ պնդում էր, ընդհակառակը, որ արեւելեան ճակատն է, որ պիտի վճռէ պատերազմի ելքը։ Ռօրբախ ասում էր. «Գերմանիայի և Աւստրիայի յաղթութիւնը կախուած է այն հանգամանքից՝ կը կարողանանք արդեօք մեր ձեռքում Պահել Թիւրքիան, Թէ ոչ»...

Եւ Պաուլ Ռօրբախ կը հանդիսանայ, Թերևս, իր հայրենիքի լաւագոյն մարգարէն։ Թիւրքիան փախչում է գերմանացոց ձեռքից... Էրզրումը գրաւելուց յետոյ ռուսաց զօրքը զրոհ կը տայ հաւանականօրէն դէպի հարաւ, Կիլիկիա, և վերջիվերջոյ միանալով Բաղդադեան ճանապարհի բրիտանական զօրքի հետ՝ պիտի «լուծեն» ասիական Թիւրքիոյ խնդիրը։ Թիւրքիոյ տաղնապը կատարեալ կը լինի, եթէ դեռ անգլօ-ֆրանկօ-իտալական զօրքերն էլ հանեն Մերսինայի ու Ալէքսանդրետի կողմերը... Թող այնուհետև նոյնիսկ Թիւրք-գերմանաբոլգարական պատկառելի ոյժեր բանակ դնեն Կ. Պոլսում։ Հոգեվարքը միևնոյն է, երկար չի տեւ...

Օղը կը ցնդի այդպիսով գերմանական մեծ երազը—տիրել Արևելքին, ոտքի հանել մահմեդական ցեղերը, շահագործել Թիւրքիայի, Պարսկաստանի, Աւղանիստանի, Եգիպտոսի հսկայական հարստութիւնները, տրամադրել նրանց մարդկային ու նիւթական պաշարը՝ իր յաղթանակը կռելու համար։

Արևելքը տատօնների ձեռքից կերթայ և դա կլինի, հաւանականօրէն—ըստ Ռօրբախի մարգարէութեան—վճռական պարտութիւնը աւստրօ-գերման բլոկի։ Դա կը լինի «սկիզբը վերջաւորութեան»։ Որովհետև—անյոյս է գերման դիմադրութիւնը, ֆրանսիական և ռուսական ճակատների վրայ։

Հեռուից էլ մթերքներ կը բաժանուեն տեղացի փախստականներին և կուղարկուեն շրջանի կենտրոնատեղերի սպառողական խանութները։ Պահեստներում պէտք է ունենալ հետևեալ կարևոր մթերքները՝ ալիւր, աղ, շաքար, թէյ, բրինձ, հաճար, նաւթ, լուցկի և ծխախոտ։

Ամեն մի փախստական ստանալով իր զրամական նպաստը, ազատ կերպով և համեմատաբար արժան գնով կը գնի պահեստից կամ խանութից իր ցանկացած և հարկաւոր իրերը։ Շրջանային պահեստների թիւը պէտք է լինի 10—15 հատ։ Այժմ հարց է ծագում, թէ որտեղից պէտք է ստացուի պահեստեր հիմնելու գումարը, որքան գումար հարկաւոր կը լինի և որ մարմինը կարող է կազմակերպել և վարել գործը։ Այս նպատակի համար հարկաւոր գումարը պետք է յատկացնի կառավարութիւնը պետական գանձարանից, քանի որ նա յանձն է առել փախստականների պահպանութեան գործը։ Ինչ վերաբերում է, թէ որքան գումար է հարկաւոր, այդ հարցը լուծելու համար պէտք է ի նկատի առնել, թէ նպաստ ստացող փախստականների թիւը որքան է և որքան նպաստ է տրւում մէկ ամսւայ ընթացքում և գէթ մէկ ամսւայ ծախսը։ Չափը կը լինի այն գումարը, որ հարկաւոր է պահեստները գլուխ բերելու համար։

Նպաստ ստացող փախստականների թիւը հասնում է 150,000 հոգու։ այդ թւից երկու երրորդ մասը պէտք է համարել մեծեր, իսկ մէկ երրորդ մասը երեխաներ մինչև հինգ տարեկան հասակի, հետևապէս հարիւր հազար հոգու համար քան կոպէկով հաշուած նպաստը, իսկ յիսուն հազարի համար հաշուած տասն և հինգ կոպէկով, օրական կը պահանջի 27,500 ռ., իսկ մէկ ամսւայ համար՝ 825,000 ռ.։ Ահա այն գումարը, որը հարկաւոր կը լինի պահեստներ հիմնելու համար։

Այս գումարը վերջը պետական գանձարանը յետ կը ստանայ բացի ՀՀՇ-ից կորստից, որը առաջ կը գայ վարչական կարիքների և հաշուապահութեան համար կատարած ծախսերից։ Այդ կորուստը շատ աննշան կը լինի այն մեծ օգուտի հետ համեմատած, որը կը ստանան փախստականները։

Վերջապէս ինչ վերաբերում է երրորդ հարցին՝ թէ ում կարելի է յանձնել այս գործի կազմակերպելը և վարելը, մեր կարծիքով, կառավարութիւնը, վերապահելով իրեն հսկողութեան դերը և իրաւունքը, գործը պէտք է յանձնի մեր ազգային հաստատութիւններից մէկին, որը իր կողմից կը հրաւիրի միւս կազմակերպութիւններին մասնակցելու և իրենց մէջ աշխատանքի բաժանում կատարելու։ Կասկած չկայ, որ մենդի հարցը այսպէս կազմակերպելով, չպէտք է մոռանալ բարոքելու փախստականների և միւս կարիքները։

Թէև բժշկական կարիքը հոգում է Քաղաքների Միութիւնը, թէև վերջին ժամանակներս մեծ քանակութեամբ շորեր են պատրաստւում և ուղարկւում զանազանները փախստականների համար, բայց էլի կարիքը դեռ մեծ է ու կատարւածը դեռ շատ հեռու է բաւարար համարուելուց։ Անհրաժեշտ է աւելացնել փոքրիկ հիւանդանոցների քանակը. հարկաւոր է բացել ֆելդշերական կայաններ և փոքրիկ դեղատներ. հարկաւոր է կրկին շորեր պատրաստել և ուղարկել, որովհետև փախստականների մերկութիւնը դեռ բոլորովին չէ ծածկուած։

Եթէ այս ձևով կազմակերպի փախստականների օգնութեան գործը, պէտք է յուսանք, որ վերջապէս փոքր ինչ կը թեթևանայ այդ հիւծած, տանջուած, քայքայուած թշուառների ծանր կացութիւնը։

Ս. Ցարուքիւեան

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՐԾ ՀԱՅՔԱՅԹԵԼ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

II

Ի՞նչ բրաւ կամ կրնէ «Աբխազանցի Բիւրո»-ն

—

3. ԿԻՆԵՐ

Դաժան կարիքը հարկադրեց հայաստանցի կնոջ—աղջիկ լինի նա թէ նարեարս, զաւակներու տէր չափահաս կին լինի նա, թէ տարիքոտ պառաւ—դուրս գալու տան չորս պատերէն ճար խորհելու, դուռները ծեծելու, ապրուստ ձեռք բերելու միջոցներու մասին մտածելու համար։

Շատեր նպաստ չեն ստանար. դիմումներ կատարած են, խոստացած է իրենց գալ, քննել, և ամիսներ են անցած, ոչ ոք եկած է քննելու, անոնք տակաւին բարեբաղդ չեն եղած օրական... 10 կոպէկը ստանալու։ Վերմակներ և հագուստներ են բաժանուած. շատ շատերուն ոչինչ բաժին չէ հասած, որովհետև պ. պ. քննիչները կը տեսնեն վրայ-գլուխին քիչ մը ներկայանալի և իսկոյն կեղրակացնեն որ՝ դա կարող է...

Գիւղացի տարրը այս պարագային ամենակրող է, պնդերես, ցնցոտիներով կանցունէ իր ժամանակը. աղաչել և պաղատել գիտէ. իսկ խեղճ վանեցիները (բուն քաղաքացիք) կամչնան, անօթի են, բայց այս մասին յայտնելու համարձակութիւն չունին, անկողին չունին. օրերով և շաբաթներով գուռներ ծեծելէ կը քաշուին, որովհետև դեռ երեկ նոքա ի վիճակի էին հազարաւորներ կերակրելու և կամ իրենց տուներու մէջ ապաստան տալու, այժմ ով է մտածող այդ մասին. բոլորն ալ մի յայտարարի են վերածուած։

Թիֆլիսի մէջ բազմաթիւ վերմակներ տուեցան և կամ տաք շորեր. չէր կարելի արդեօք գտնել քանի մը վանեցի կամ բուլանըխցի (քանի որ եղածները գլխաւորաբար այդ վայրերէն են) սրտացաւ և բարեխիղճ մարդիկ, որոնք մօտէն ճանաչելով իրենց հայրենակիցները՝ իսկական չքաւորները նպաստաւորէին և ոչ թէ ճարպիկ ու պնդերես եղողները։

Կիները կուգան և պաղատագին գործ կը պահանջեն. մեքենայ չունին որ կարողանան կարել, այդ պատճառով բոլորն ալ դէպի վերմակ կարելը կը վազեն։ Քանի քանի անգամներ գրուեցաւ որ կանանց համար արհեստանոցներ կարելի է բանալ, մեքենաներ գնել որ նստեն ու աշխատեն, բայց դարձեալ ուշադրութիւն դարձնող չեղաւ, որովհետև ինչպէս ըսինք, գործ գտնելը մեր առաջնակարգ մտահոգութիւնը չի կազմեր, մենք միշտ փախուստ տուինք հիմնական ու արմատական միջոցներէ և բաւականացանք զանազան կարկատաններ ընել այս համատարած թշուառութեան հանդէպ։

Շատերու հետ երբ առիթ կունենամ խօսելու այս սարսափելի կացութեան մասին, անտարբեր կերպով ուսերը կը թօթուն, գանգատելով, որ հնարաւոր չէ բարւոքել ամենքի դրութիւնը, որ մարդկային ուժերէն վեր է տակալ այս բոլորին և այլն, և այլն, բայց ես կը կարծեմ, որ եթէ մենք լարենք մեր հասարակական բոլոր օրգանները, շատ բան պիտի կրնանք ընել, փոխել, լաւացնել։ Մարդ չունինք. մարդ՝ բառիս լայն իմաստով, գործնական խելքի տէր, ազնիւ հակումներով և անձնազոհ մարդ։ Եղած քանի մը մարդիկ կը սիրեն նախագահել, թմբկահարել թերթերու տողերուն մէջ և որոշումներ տալ թուղթի վրայ։

Գաղթականական խնդիրը, կը ցաւիմ ըսելու, կորսնցուցած է կարծես իր սուր բնաւորութիւնը. լրագրները սկսած են քիչ զբաղիլ անով և իրենց մէջ կը յառաջանայ այն կարծիքը, թէ «շատ են չափազանցնում մեր թիւրքահայ թղթակիցները», իսկ անդին քահայ թղթակիցները՝ կը շարունակեն անոնք կոտորիլ քաղաքացիութիւնէ, հիւանդութիւնէ, գեղացիութիւնէ, նեռափոր և խաւար նկուղներուն մէջ մերկ և անճար։

Մարդը չի կարող իր բուռն վրդովումը և կատաղութիւնը զսպել, երբ անդին կը տեսնայ մարդկային այս եղկելի բազմութիւնը, իսկ ասդին բազմաթիւ շատերը ուրախ, զարթ, ոչընչով չեն փոխած իրենց սովորական ապրելակերպը... և մէկը ինքն իրեն հարց կուտայ քիչ մը կասկածոտ՝ «գուցէ ես եմ սխալ, ախարհիր չեն է, Թիւրքահայասանը չէ անապատացած, հայի լաւագոյն զաւակներ չեն խողխողուած, 200,000-նոց մարդկային բբուռ հոս մը մեր դուռներուն չէ՝ չոքած...»։

Բայց ըսենք, թէ կուզը անօթի վիճակը ըմբռնել չի կարող. ուսահայը, այն ալ Թիֆլիսցի հայը չի կընար կամ չի կամենար մեր դրութեան մէջ մտնելու, ինչ ըրին մեր տաճկահայերը հապա, անոնք, որ նախապէս հոս եկած հաստատուած էին, որոնք 96-ին եկան մեզ պէս սովալլուկ, մերկ... և այսօր դիրքի տէր են որոշ չափով։ Ինչ ըրին հոս կամ Բագու—համարեա ոչինչ։ «Հայրենակցական» անուն ընկերութիւն մը կազմեցին, որու գործը որբանոցի մը շուրջը դարձաւ միայն, հոն ալ մենք ականատես եղանք ներքին ինտրիգներու և տարաձայնութեանց. որբանոցի պաշտօնեաները հեռացնելու, բերելու և կրկին հեռացնելու երկարատև անմիտ գործողութիւններու...

Բայց դեռ չխօսինք նախապէս հոս եղող տաճկահայի մասին։ Ինչ ըրաւ երեկ այստեղ ապաստանածը, քանի նա անօթի էր, անգործ, գլուխ կը տանէր իր տրտունջներով, իսկ հիմա, երբ ապրուստի ճանապարհը գէշ կամ աղէկ գտած է, չի էլ նկատիր կողքէն անցնող իր երեկուայ ծանօթին և հայրենակցին։

Մինչդեռ միմիայն Թիֆլիսի մէջ եղող գաղթականութեան մտաւոր և խելացաւ տարրերը քով քովի գալով ինչեր ըսես, չէին կարող ընել, ինչպիսի անհրաժեշտ օժանդակութիւններ իրենց հայրենակիցներուն։

Բայց ով է մտածողը կամ գլուխ ցուցանողը—ոչ ոք։

Դառն է այս և ողբալի...

Բարուճակ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

— ✦ —

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱԴԱՏԱՐԻ ԾՏԵՔԻՑ

2 փետրուարի

Արեւմտեան ճակատ. — Ռիգայի ճակատամասում երեւացին գերմանական օդանաւեր. ամբողջ ճակատամասում տեղի է ունենում եռուն հրաձգութիւն։ Դիւնսկի ճակատամասում շարունակւում է լաւուած կռիւը Իլլուկստի մօտ ականից գոյացած փոսի համար. փոսը գրաւեցինք մենք։ Մեդմուսկօյէ և Դեմեն լճերի միջև մեր զօրամասերը գրաւեցին Բոժրիշան, Ռուգենիչկիի հարաւարևմտեան կողմը։ Գրիպեթից դէպի հարաւ Եգերցիի շրջանում Դոնի կազակները իրենց կողմը քաշեցին աւստրիական հետախոյզ մի խումբ և ոչնչացրին։ Ստրիպայի վերին հոսանքի շրջանում մեր հետախոյզների բազմաթիւ խմբեր ամբողջ գիշերն անհանգստացնում էին Թշնամուն. մեր հետախոյզների գործողութիւնները այդ շրջանում առիթ էին տալիս Թշնամուն ամբողջ օրը կրակելու։ Միջին Ստրիպայի վրայ մեր արտիլերիան ռմբակոծեց Թշնամու 4 օդանաւ, որոնցից մէկը ՀՀաստուեց և ընկաւ Թշնամու դիրքերի վրայ։

Կովկասեան ճակատ.—Էրզրումի շրջանում առաջանալիս, արտիլերիական նախապատրաստումից յետոյ, գրոհով վերցրինք Էրզրումի բերդի մի մարտկոց. վերցրինք աւելի քան 20 Թնդանօթ, գերիներ և ռազմամթերք։

3 փետրուարի

Էրզրումի բերդը պաշտպանող սկզբում վերցրած երկու մարտկոցներից զատ, փետրուարի 2-ի երեկոյեան մեր քաջարի զօրքերի զրոհի տակ ընկան դարձեալ 7 մարտկոցներ։ Այսպիսով մեր ձեռքին գտնուում են Կարագիւբէկտ, Թաֆտա, Զո-

---

ՀԱՅ ԲՈՒՐԺՈՒԱԶԻԱՆ ԵՒ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՆ

I

Հետաքրքիր վէճ է սկսել «Մշակի» աշխատակից պ. Անանունի և «Գայքար»-ի միջև։

Գ-ն Անանունը պաշտպանել էր հայ բուրժուազիային վրաց նացիոնալիստների անտեղի յարձակումներից և շեշտել էր նրա շինարար դերը հայ ժողովրդի պատմական կեանքում։ «Գայքար»-ին դա թւացել էր աղանդաւորութիւն. նրա անպատրաստ գրիչները շփոթել էին երկու բան. մի դասակարգի պատմական դերի գնահատութիւնը նրա դասակարգային շահերի պաշտպանութեան հետ։ Այս սխալը թոյլ տալուց յետոյ «Գայքարը» չկարողացաւ արժէքաւոր պատասխան տալ պ-ն Անանունին, չնայած որ իրականութեան ըմբռնողութեան տեսակէտից սրա վերջին յօդուածները աննպաստ կերպով տարբերւում են նախկիններից։

Միւս կողմից հեղինակի վերջին յօդուածը («Ում հետ և ում դէմ») վրդովել է «Արև»-ին։ Թէև իբրև եզրակացութիւն այդ վրդովմունքը տեղին է, սակայն պատճառաբանւած չէ։ Չի կարելի բաւականանալ վրդովմունք արտայայտելով, թէ՝ «մեծատունների հետ» գնում են «դեմոկրատիայի դէմ»։ Այդպէս դատել, կը նշանակի մերձենալ «Գայքար»-ի դատողութեան եղանակին։ Պէտք էր հրապարակ հանել մօտիկ անցեալի այն փաստերը, որոնք վրիպել են պ. Անանունի ընդհանրապէս շրջահայեաց դիտողութիւնից և անկաշկանդ քննութիւնից։

Գ-ն Անանունի յօդուածից վերցնենք այն, ինչ որ ընդհանրացման բնաւորութիւն ունի։ Արտայայտւած է այն միտքը, թէ «այսպիսի հզնաժամ չէր ստեղծի, եթէ հայ բուրժուազիան, հայ ինտելիգենտսիան լինէր ազգային գործերի տնօրինողը։ «Բուրժուազիան զուրկ չէ որոշ հեռատեսութիւնից և քաղաքական հասունութիւնից։ «Բայց այդ խաւերը զիջեցին հայութեան բաղդի տնօրէնութիւնը մի անհեռատես խմբակցութեան»։ Գ-ն Անանունի կարծիքով, «այդ բաղդի տնօրէնութիւնը այժմեանից պիտի պատկանի ուրիշներին»։ «Անուղղելի սխալ կը լինէր, եթէ մեր վիճակի տնօրինումը ձեայ դարձալ հին ձեռքերում»։ «Իսկ ուր փնտրել նոր առաջնորդներ»։ —Բուրժուազիայի, պլուտոկրատիայի մէջ,—պատասխանում է պ. Անանունի ամբողջ յօդուածը։ «Էլ ում է պատշաճ», ասում է նա, «կապիտալիստական հասարակակարգում լինել գերիշխող, եթէ ոչ բուրժուազիային»։ «Թող նա տոգորւի ինքնագործունէութեամբ, Թող նա մտա գայ հայութեան գործերին»։

Ահա յօդուածի իմաստը։

Մենք թոյլ կը տանք մեզ երեւան հանել նախ կատարւած անցուդարձի սխալ արձանագրութիւնը և յետոյ քննադատել հեղինակի կարծիքը հայ բուրժուազիայի կատարած և կատարելիք դերի մասին ընդհանրապէս։

Չի համապատասխանում իրականութեան այն եզրակացութիւնը, թէ բուրժուազիան «հրաժարւել է», այն էլ «յօժարակամ» ազգային գործերից (խօսքը վերաբերում է ՆՀԿայ ընթացիկ մոմենտին)։ Այն գործը, որ կատարել է կովկասահայ ժողովուրդը, չի պատկանում այս կամ այն խմբակցութեան, կարելի է ասել, որ, բացառութեամբ մի քանի երդւեալ և յաւիտենական քննադատների, ամբողջ ժողովուրդը իր դերի մէջն է եղել։ Իհարկէ, ինչպէս ամեն տեղ, մեզնում էլ գործը կազմակերպել են ինտելիգենտները։ Թէև պէտք է ասել, որ ժողովուրդը իր կամքը մաստայօրէն թելադրել է ինտելիգենցիային։ Այդ բանը գիտեն և զգացել են նրանք, ովքեր գործի մէջ են եղել։ Ցամենայն դէպս, այդ ինտելիգենցիայի, ժողովրդական այդ ներկայացուցիչների մէջ բուրժուազիան խոշոր դեր է խաղացել և ոչ թէ «անտարբեր» մնացել։ Նա արել է այն, ինչ որ իրեն «հեռատեսութիւնը» «քաղաքական հասունութիւնը» և դասակարգային ու ազգային հոգեբանութիւնը թելադրել են։ Ով չի մոռացել անցեալը, նա կը խոստովանի, որ մեր գործերը գերազանցապէս համազգային բնաւորութիւն են կրել։ Եւ բուրժուազիան է եղել ամենաազնուաւորը դերակատարը։ Անկախ իր զոհաբերութեան թափից, հերթական խնդիրները և գործի գաղափարը միանգամայն տոգորել էին նրան։

Հարկաւ, հայ դեմոկրատիան («անհեռատես խմբակցութիւնը») հուժկու դեր է կատարել։ Ունենալով որոշ անցեալ, և որոշ տիպի ոյժեր՝ նա դիւրութեամբ մշակել է գործի տեսնելիք կողմը,—բայց ոչ գործը, և նրա քաղաքականութիւնը, որին նա միայն եռանդով մասնակցել է, որքան, ի հարկէ, արտաքին պայմանները թոյլ են տուել։ Եւ, որ ամենագլխաւորն է, բուրժուազիան բնաւ չի ցոյց տուել որևէ դէպքում հակառակ, տարբեր տրամադրութիւն։ Եթէ անգամ նա «անտարբեր» և «զիջող» լինէր, այդ անտարբերութիւնը և զիջող տրամադրութիւնը չէին խանգարի նրան զէթ բացասական վերաբերմունք, զէթ տրտունջ ցոյց տալու «անհեռատես խմբակցութեան» գործունէութեան առթիւ, մանաւանդ, որ, ինչպէս հաւատացնում է մեզ պ-ն Անանունը, բուրժուազիան աւելի «հեռատես» է, աւելի «քաղաքական հասունութիւն» ունի, քան նրանք, ում նա իր «թուլամորթութեան» պատճառով իբր թէ զիջել է ազգային գործի ղեկավարութիւնը, և ում նա կասկածում է, այնքան ատել է օրգանապէս և ատում է մինչև այսօր։ Գ. Անանունը ասում է, որ «բուրժուազիան էլ տարւել է ռոմանտիզմով, այդ «հեռա-

digitised by A.R.A.R.@

բանդեդէ, Դալանդեօղ, Ուզուն-Ահմէդ-Կարակոլ, Ուզուն-Ահմէդ № 1, Կաբուրգա-Օրթաիւկ և Օրթաիւկ Իլլեաւա ժարտկոցները։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՇՏԱԲԻՑ

Փետրուարի 3-ին Էրզրումը վերցուած է։

ՍՏՈԿՀՈԼՄ, 2 փետր. — Էրզրումի ժարակոցի գրաւման առթիւ «Աֆենակա-Դագբլագէտ»-ն ասում է. «Էրզրումի գրաւումով ռուսները խաղաղութիւն ձեռք բերած կը լինին ինչպէս Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայևիչի, այնպէս և Ռուսաստանի համար։ Նշանաւոր չափով կը բարձրանայ ռուսների վարկը Արևելքում և էապէս կը թուլանայ կենտրոնական պետութիւնների ճնշումը Ռուսաստանի վրայ ճակատի այդ մասում, որովհետև Էրզրումը Քիւրքերի միակ յենակէտն է այդ տեղում։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ, 1 փետր.—Պարսից կառավարութիւնը վերջնականապէս Թեհրանի ռուսաց միսսիայի բժշկի իրաւասութիւնը յանձնեց նախկին գերմանական հիւանդանոցը։

ԲԵԼԳԻՈՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 1 փետր.— Այսօր առաւօտեան Կոբուրգեան Ֆերդինանդը հասաւ Վիեննա։

ԱՆԳԼԻԱ

ԼՈՆԴՈՆ, 1 փետր.— Փետրուարի 1-ին, Թագաւորի կոչը բոլոր ամուրի անգլիացիներին կանչում է դրօշի տակ։

ԻՏԱԼԻԱ

ՊԱՐԻԶ, 1 փետր.—Բրիանն ու Բուրժուան այսօր հասան Լիոն։ Թոսան Ֆեաց Միլանում։ Արտաքին գործերի մինիստրութեան պաշտօնատեղիից վերադարձին, Բրիանն ընդունեց քաղաքական գործիչներին և յայտարարեց, որ նա զգացած է այն ընդունելութեամբ, որ Իտալիայում ցոյց արեց նրան Թագաւորի, կառավարութեան և ժողովրդի կողմից։ Ցոյցերը, որոնց նա ականատես է եղել, վկայում են հայրենասիրական խանդավառութեան մասին, որ համակել է Թագաւորութեան ազգաբնակութիւնը, և իր բանակի հերոսական քաջութեան անընկճելի հաւատքի մասին։ Հակառակ նկատումներով Բրիանը մերժեց ելոյթ ունենալ։

ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 փետր.— Ներքին գործերի մինիստրութիւնը կարգադրել է, որ զինուորագրական տեղամասերը ստուգողական բժշկական քննութեան չենթարկեն մինչև 1916 թ. մարտի 1-ը սպիտակ տոմս ունեցող այն զինուորագրուների վերաբերմամբ, որոնք ծառայում և աշխատում են պետական պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ ձեռնարկութիւնների մէջ, դրանց թւում և երկաթուղային բանուորները, նմանապէս և տեղական ռազմարդիւնաբերական կոմիտէներում, զեմստուային և քաղաքների համառուսական միութիւնների և պետական պաշտպանութեան համար պատերազմի ժամանակ հիմնուած հատառուական ուրիշ կազմակերպութիւնների մէջ ծառայողները։

ՕԴԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀՌՈՄ, 1 փետր.— Աւստրիական օդանաւերի Միլանի վրայ գործած արշաւանքի մանրամասնութիւնները։ Օդանաւերի երևման մասին առաջին նախազգուշացումն արուած էր հարևան տեղերից։ Առաւօտեան ժամը 8-ին 30 բոպէին «Աւիատիկ» տիպի երկու օդանաւ երևացին քաղաքի վրայ։ Քշամու օդանաւերը աշխատելով ամբարձել երկաթուղու կայարանը, դիմաւորեցին նրանց կրակով և ռումբեր նետեցին, բայց ռումբերից ոչ մէկը չընկաւ մի որևէ նշանաւոր կէտի վրայ, որովհետև իտալական օդաչուները, հետապնդելով ամեն կերպ խանգարում էին նրանց։ Մի ռումբ ընկաւ Կարմիր Խաչի հիւանդանոցի վրայ։ Վնասուածների մեծ մասը թեթև վէրքեր ստացաւ։ Հաղորդում են, որ աւստրիական 6 օդանաւ երևացել են Բրեշիայի, Բերգամօի, Արևիլիէի և Մոնցի վրայ և ռումբեր են նետել, որոնք խոշոր վնասներ չեն պատճառել։

ԱՐՑԱԽԱՀՄԱՆ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 1 փետր.—Նախագահ Վիլսոնը պաշտօնապէս համաձայնուեց, որ նախընտրական պայքարում լինի իր անունը, իբր թեկնածու վերընտրութեան։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 1 փետր.—Անյայտ պատճառներից առաջացած հրդեհով վնասուած է ռազմամթերք պատրաստող Թնդանօթային մեծ գործարանը, որ պատկանում է «Ընդհանուր Ելեկտր. Ընկերութեան», Շենեկդեսիում, Նիւ-Եօրկի նահանգում։

«ՀՈՐԻԶՈՆԻ» ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

(Հեռագրով)

Մոսկուա, 2 փետրուար

„Армянскій Вѣстникъ"-ի առաջին համարը լոյս կը տեսնի կիրակի։ Այդ համարի մէջ զետեղուած են իշխ. Դոլգորուկովի, Զիւելէգեանի, Օգանովսկու, Տատոմեանցի յօդուածները, Վեսելովսկու, Բրիւսովի բանաստեղծութիւնները։

Մակարեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Պատերազմից վնասուած հայերին օգնող Ամերիկեան կոմիտէն 5,000 ռ. է փոխադրել Թիֆլիսի ամերիկեան հիւպատոսին, իսկ վերջինս այդ գումարը յանձնել է առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսին, որ նա գործադրի այնպէս, ինչպէս յարմար է գտնում։ Մեսրոպ եպիսկոպոսը որոշել է այդ գումարով մի նոր որբանոց բանալ, այդ պատճառով դիմել է Թիֆլիսի Հայուհեաց ընկերութեանը, որ նա յանձն առնի որբանոցի բացման գործը։

◆ Կովկասի Հայ Ուսուցչական Միութիւնը, որ պատերազմի առաջին տարուց իր ուշադրութիւնը դարձնելով փախստական երեխաների ուսման գործի վրայ՝ նախաձեռնեց և կազմակերպեց Ուսուցչական Կոմիտէ ու նրան յանձնեց այդ երեխաների ուսման գործը,—այժմ՝ իր նիւթական միջոցները յանուն այդ երեխաների կրթութեան բարելաւելու համար՝ կազմակերպում է մի ներկայացում գրական երաժշտական հանդիսաւոր բաժնով։ Այդ երեկոն տեղի կունենայ վաղը, ուրբաթ, Թիֆլիսի Ժողովարանում, որին մասնակցում են թէ մեր յայտնի դերասան-դերասանուհիները՝ Սիրանոյշ, Աբելեան, տիկ. Սեւումեան և թէ մեր յայտնի երաժիշտ-գրականագէտները՝ կայսերական թատրոնի նախկին երգիչ Ամիրջան իր աշակերտուհիներով, գրականագէտներ Ն. Աղբալեան, Ստ. Քափանակեան և Գայիանեան դպրոցի երգեցիկ խումբը պ. Ա. Մանուկեանի ղեկավարութեամբ և օր. Ասլամազեանի և Ան. Տէր-Ղևոնդեանի մասնակցութեամբ։

◆ Քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքի լիազօր Ա. Աթանասեանը Վանից հեռագրում է, որ Միութեան բոլոր հիմնարկութիւնների վրայ ամսական ծախսում է 6,500 ռ., քաղաքը գտնուում է հակառողջապահական դրութեան մէջ։ հենց որ տաք օրերը հասան, տարափոխիկ հիւանդութիւնների տարածումը անխուսափելի է։ Աթանասեանը հեռագրի մէջ խնդրում է, որ սանիտարական խումբ ուղարկի և օբոդ՝ քաղաքը մաքրելու համար. բացի այդ լիազօրը տեղեկացնում է, որ Վանի ցուցակագրութիւնը վերջացած է։

◆ Ինչպէս յայտնել էինք, ռուսների նուաճած վայրերից նորանոր գաղթականներ են գալիս ու լցուում Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէն. այդ առթիւ Հայոց Գրեղատնտեսական ընկերութեան լիազօրը հեռագրով դիմում էր արել ընկերութեանը, որ վերջինս կարգադրութիւն անի կեանքը բարելաւելու և նրանց տեղաւորելու կամ Ալաշկերտի հովտում և կամ Անդրկովկասում։ Այդ հարցը Հայոց Գրեղատնտեսական ընկերութիւնը քննելուց յետոյ որոշել է գաղթականներին անպայման պահել Ալաշկերտի հովտում և շրջակայ գիւղերում. այդ մասին հաղորդուած է լիազօրներին, որ առանց ժամանակ կորցնելու գործի անցնեն։

◆ Հայ Օրիորդաց կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, փետրուարի 16 ին, Արտիստական ընկերութեան դահլիճում տեղի կունենայ ճոխ ծրագրով գրական-երաժշտական երեկոյթ, որին մասնակցում են մեր գրողներից և երաժշտագէտներից շատերը. վերջում լինելու են Հայաստանի պարեր մշեցիների և վանեցիների մասնակցութեամբ։ Ծրագրի մանրամասնութիւնը կը յայտարարուի առանձին։ Երեկոյթի ամբողջ արդիւնքը Հայ Օրիորդաց կոմիտէի ապաստարանի օգտին է. յոյս ունինք, որ հասարակութիւնը ընդառաջ կը գնայ կոմիտէի նախաձեռնութեանը և դրանով կը քաջալերի նրանց սկսած բարի գործը։

◆ Կովկասեան բանակի մատակարարման մասի կառավարիչ Կիրստիչը հաղորդել է Կովկասեան կոմիտէին, որ բանակի հրամանատարը արտաքսել է կոմիտէին, որ վերջինս Ալէքսանդրապոլից և Բոլագերանից 50,000 փ. խոտ առնի, միայն այն պայմանով, որ այդ խոտը գործածւի Սարիղամիշի շրջանի տրանսպորտ-սանիտարական խմբի համար։

◆ «Նէր Մանուկներին» ընկերութեան վարչութիւնը, իր հրատարակութիւններից մի-մի օրինակ (հին և նոր) նւիրել է Հայ Օրիորդաց կոմիտէին իր օրերին բաժանելու համար։

◆ Քաղաքագլուխ Խատիսեանը Ա. Մանթաշեանի գաղթականներին նւիրած դումարից 5,000 ռ. է յանձնել Կովկասի կանանց ընկերութեան կոմիտէին, փախստականներին վերմակներ պատրաստելու համար։

◆ Լոյս տեսաւ Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութեան օրգան «Գիւղատնտեսի № 2-ը հետեւեալ բովանդակութեամբ. 1) Գիւղացիութեան պարենաւորման խնդիրը—Ֆմբ., 2) Կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկով—Ֆմբագր., 3) Բամբակի չոռի դէմ—Ե. Նարինեան, 4) Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկ. և նրա վարչակէտները—Ա. Մխիթարեան, 5) Գիւղն ու գիւղացին—Ց. Աղաբաբ. 6) Բասենի շրջանում գտնուող գաղթականների դրութիւնը—Մ. Նանիկեան, 7) Առաջ և այժմ—Բ. Մկրտուչեան, 8) Ց. Աթաբէկեան—Ֆմբ., 9) Գիւղատնտես. կեանք—Ֆմբ., 10) Հարցեր ու պատասխաններ—Ֆմբ.։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ յաջող կերպով քննութիւն են տուել և ընդունուել զինուորական դպրոցում թեմականաւարտները և ճեմարանաւարտները։

◆ Ժողովրդական Համալսարանի ընկերութեան հայկական սեկցիան արդէն կազմակերպել է դասախօսութիւններ, որոնք տեղի կունենան շաբաթն երկու անգամ (չորեքշաբթի և ուրբաթ օրեր) Ներսիսեան դպրոցի նախկին շէնքում, երեկոյեան ժամը 8-ին։ Ցանկացողների համար մուտքը ձրի է։

◆ Վրաց մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութիւնը որոշել է Զաքաթալայում, Մինգրելիայում և Բորչալուում դպրոցներ բանալ. դրանից զատ նա որոշել է դպրոցներ բանալ նաև Ախալցխայի շրջաններում, որի համար Թիֆլիսի նահանգի համար խնդրել է տարեկան 4000 ռ. նպաստ։

◆ Փետրուարի 1-ին Թիֆլիս է ներմուծւել՝ ալրիւր—34 վ., լոբի 226 փ., գարի—1 վ., վառելափայտ—2 վ., մազութ—8 վ., գինի—1 վ.։

◆ Փետրուարի 3-ին Թիֆլիսի բարակներն են մտել հետեւեալները. սկարլատինայով—11, դիֆտերիտով—5, բծաւոր տիֆով—2, առողջացել են. սկարլատինայով—10, դիֆտերիտով—1, բծաւոր տիֆով—1. Ծանում են հիւանդներ սկարլատինայով—162, դիֆտերիտով—23, բծաւոր տիֆով—24, որովայնային տիֆով—12, դիզենտերիայով—1, կարմիր քամիով—1, միգրենով—2։

◆ Հայ Օր. Կոմիտէն ստացաւ Աւետիք Սօրի-Մելիքեանի տանը տեղի ունեցած մի փոքրիկ խնջոյքում Վարսենիկ Աղասեանի միջոցով հանգանակուած 9 ռ. 50 կ.։ Նւիրատուներն են՝ Տ. Մարօ Աստուածատուրեան, տ. Ուստինա Սօրի-Մելիքեան, օր. Վարսենիկ Աղասեան, պ. պ. Աւետիք Սօրի-Մելիքեան, Թիկար Գուլոյեան, Աբրամ Մելիք Աղասանեան, Մկրտիչ Սօրի-Մելիքեան, Սեդրակ Աղամեան, Ռուբէն Միրզոյեան 1-ական ռ., Արսէն Գուլոյեան 50 կ.։

ԿՈՎԿԱՍ

Քաղաքների Միութեան Երևանի կոմիտէն որոշել է ջրանցք և ջրմուղներ շինել Երևանի գաղթականական բաղնիքի համար։

◆ Քաղաքի առողջապահութեան և վարակիչ-սուր հիւանդութիւնների դէմ կուռելու համար Վլադիկաւկազի քաղաքային վարչութիւնը Քաղաքների Միութիւնից պահանջել է 117,738 ռ. 87 կոպէկ։

◆ Ախալցխայի վրաց բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղը 5,000 ռ. է խնդրել կենտրոնական ընկերութեան վարչութիւնից, որ այնտեղի վրացի գաղթականներին օգնութիւն ցոյց տայ։

ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔ

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Ե. ՁԵՐԲԵԶԻՇԻԼԻ 30-ԱՄԵԱՑ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Երեքշաբթի, ամսիս 2-ին, վրաց հասարակութիւնը տօնեց իր աշխատասէր և եռանդուն քիմական գործիչներից մէկի, դերասանուհի Եղիսաբէթ Ձերբեզիշիլիի 30-ամեայ յոբելեանը։ Վրաց հասարակութիւնը արժանավայել պատւով ընդունեց իր տաղանդաւոր բեմական մշակին։ Արքունական Թատրոնը, ուր կատարւեց յոբելեանը, լեփ-լեցուն էր։

Ներկայացուեց Սունդուկեանի «Բանդած օջախ»-ի առաջին, «Երկու որբ» մելոդրամի 5-րդ գործողութիւնները և Իլիա Ճաւճաւաձէի վրաց հորատանոցը, դերասանուհի Եղիսաբէթ Ձերբեզիշիլիի 30-ամեայ յոբելեանը։ Վրաց հասարակութիւնը արժանավայել պատւով ընդունեց իր տաղանդաւոր բեմական մշակին։ Արքունական Թատրոնը, ուր կատարւեց յոբելեանը, լեփ-լեցուն էր։

Ներկայացուեց Սունդուկեանի «Բանդած օջախ»-ի առաջին, «Երկու որբ» մելոդրամի 5-րդ գործողութիւնները և Իլիա Ճաւճաւաձէի վրաց հորատանոցը, որին չհետեւեցինք մենք, և որը մեր կարծիքով ոչնչից չէր ազատի մեզ և կը լինէր միանգամայն անբնական ու անիրագործելի։ Գ-ն Անանունը չի ցոյց տալիս մեզ այն փաստերը, գոնէ ենթադրական տարեալները, որոնք բերել են նրան այդ եզրակացութեանը։ Ասել. թէ որովհետև բուրժուազիան «հետատես» է և «հասուն», այդ պատճառով նա երկրորդ ուղին կընտրէր,—չի կարելի։ Անհրաժեշտ է ապացուցել, որ բուրժուազիան ուզել է այդ ուղիով գնալ, բայց անկարող է եղել, «զիջել է»։ Ցաւենայն դէպս մէկ ու կէս տարուայ անց ու դարձ, մանր ու խոշոր բուրժուազիայի ամենուրեք արտայայտած կարծիքները և տրամադրութիւնները կատարելապէս հակառակն են հաստատում։ Եւ եթէ եղել են սակաւաթիւ անհատներ, որոնք կասկածով են վերաբերւել այս գործին, նրանք պատճառաբանել են այդ ոչ թէ նրանով, որ նման քաղաքականութիւնը ֆնասակար է ազգի համար,—այլ նրանով, որ չեն ուզեցել աշխատակցել իրենց համար անհանդուրժելի դեմոկրատ տարրի հետ, ենթադրելով որ այդ աշխատակցութեամբ վերջինս կարող է զօրեղանալ կամ իրենք կարող են ֆնասուել։ Սա մատնում է մարդկանց ոչ թէ ազգային, այլ պարզ դասակարգային գիտակցութիւնը։

Այդպիսով մենք գալիս ենք այն եզրակացութեանը, որ նախ պատերազմի ընթացքում հայ բուրժուազիան չի զիջել իր դերը ոչ մի «խրախուսակցութեան», երկրորդ, որ նա խոշոր դեր է խաղացել, և երրորդ, որ ոչ մի իրական հիմք չունինք ենթադրելու, թէ բուրժուազիան այլ ուղիով կը տանէր գործերը և կաղաչէր մեզ «ճգնաժամից», եթէ նա լինէր «մեր բաղդի միակ տնօրինողը»։

Ա. Շահխաթունեան

տես» և «քաղաքականապէս հասուն» բուրժուազիան։ «Այսպիսի ճգնաժամ չէր ստեղծի, եթէ հայ բուրժուազիան լինէր ազգային գործերի տնօրինողը»։ Հակասութիւն։ Ռոմանտիզմով տարուող բուրժուազիան չէր կարող փրկել մեզ «ճգնաժամից»։ Այսպիսի հակասութիւնների հանդիպում ենք մի քանի անգամ։ Բուժուազիան «գիտակցութիւն չունեցաւ»։ «Զեռնհաս խաւերը չրմբռնեցին պատմական մոմենտը»։ Եթէ ձեռնհաս էին, ինչպէս «չբմբռնեցին»։ Չէ՞ որ ըմբռնումով կարելի է միայն ստուգել ձեռնհասութիւնը։ «Ձեռնհասը» կարող էր պասիւ մնալ, բայց չբմբռնել—չէր կարող և այլն։

Բուրժուազիան մասնակցել է գործին։ Եւ ունեալ պայմաններում գործի բնաւորութիւնը այնպէս էր, որ առանց այդ մասնակցութեան (թէ քաղաքական և թէ նիւթական) բան չէր կարելի շինել և ազգային քաղաքականութիւնը չէր կարող ընթացք ստանալ։ Մինչև անգամ կարելի է ապահովաբար պնդել, որ երբէք հայ բուրժուազիան այնքան կենդանութիւն և ներգործական դեր կատարելու արամադրութիւն չի ցոյց տուել, որքան այս պատերազմի շրջանում։ «Գայքարի»-ը ասում է, որ հայ-թաթարական ընդհարումների շրջանում էլ հայ բուրժուազիան զէմ չէր հայ դեմոկրատիայի («մեշչանականութեան») ինքնապաշտպան գործունէութեանը։ Բայց դա քիչ է։ Ոչ մի համեմատութիւն չի կարող լինել բուրժուազիայի գործելակերպի մէջ այն ժամանակ և այժմ։ Այն ժամանակ կովկասահայ ժողովրդի և հետևաբար իրեն բուրժուազիայի ինքնապաշտպանութեան խնդիրն էր դրուած, և զարմանալի չէր որ նա կոդմնակից էր գործին։ Բացի դրանից, հայ բուրժուազիան այնպէս չէր հակակրում «անհետատես խմբակցութեանը», որպէս յետագայում, երբ աւելի ցայտուն կերպով երևան եկաւ նրա սոցիալ-քաղաքական գոյնը։ Ցաւալի է, թէ ինչպէս տարիների ընթացքում սրեցին սրանց յարաբերութիւնները։ Ատելութիւնը անսահման էր և հիմնաւորուած բուրժուազիայի համար դառն հանգամանքներով։

Բայց ինչ ենք տեսնում։ Սկսում է պատերազմը և բուրժուազիան ու դեմոկրատիան ազգային քաղաքականութեան վերաբերմամբ որոշ համաձայնութեան են գալիս։ Ատելութիւնը չխանգարեց և չթելադրեց հակառակութիւն այդ հարցում, մի բան, որ շատ սպասելի էր հոգեբանօրէն։ Սա ցոյց է տալիս, որ բուրժուազիան հենց իմը յանգեց այն տեսակէտին և գործելակերպին, որը և կիրառւեց գործնական կեանքում։

Ինչպէս եւրոպական շատ երկիրներում, դեմոկրատիան և բուրժուազիան գործել են ազգային քաղաքականութեան մէջ միասին, գործել են և կողք-կողքի, ամեն մէկը իր ընդունակութիւններին յարմար մասնակցելով, եւ առանձին գործերն էլ ընդհանրապէս փոխադարձ համաձայնութիւն են վաստակել։

Եթէ հայ բուրժուազիան աւելի «հետատես» լինէր և աւելի «հասունութիւն» ունենար, այսինքն այնքան, որ նկատէր դեմոկրատիայի քաղաքականութեան «ազգակործան» ընթացքը, նա կատարեալ հնարաւորութիւն էր, նա կատարեալ հնարաւորութիւն էր հակառակելու, իր կամքը ասունէր հակառակելու և շատ շօշափելի կերպով ուղղորդելու և շատ շօշափելի կերպով ցոյց տալու, որ զէթ այսպիսի գործ ցոյց տալու, որ զէթ այսպիսի գործ ցոյց տալու, որ զէթ այսպիսի գործ ցոյց տալու։ Գործում իր դերը երկրորդական չէ։ Գործի մէջ նա մացրել է այնքան գիտակցութիւն, որքան ունեցել է։ Այլ բան յարատարել նա չէր կարող։ Նա չի հասկերպուել, չի զիջել անտարբերութեամբ։ Սրան իրրև ապացոյց կարող է ծառայել և այն հանգամանքը, որ բուրժուազիան, աշխատակցելով դեմոկրատիային որոշ, կոնկրետ ձեռնարկների և քաղաքականութեան շուրջը, երբէք չի կորցրել իր ինքնուրոյնութիւնը, երբէք չի մոռացել, որ ինքն այլ է, դեմոկրատիան—այլ։ Երկուսի էլ առանձնութիւնը, տարբերութիւնը և հակամարտութիւնը ներքին գործերում պահպանուել են։ Կողք-կողքի նստելով դեմոկրատիայի հետ, հայ բուրժուազիան, նրա նոյն իսկ ամենանկարագրական տարրերը ոչ մի հակում չեն ցոյց տուել ձուլուելու դեմոկրատիայի շարքերում, ազդուելու նրա հոգեբանութիւնից, մի երևոյթ՝ որ յաճախ տեղի էր ունենում հայ-թաթարական ընդհարումների շրջանում։

Բուրժուազիան պատերազմից առաջ մոտեցաւ Թիւրքահայ գործերին։ Դեռ ութֆորմների շրջանում այդ հարցը գրաւեց Կովկասահայ և նոյնիսկ գաղութային «մեծատուններին» ակտիւ հետաքրքրութիւնը և առաջ բերեց գործելու համապատասխան կազմակերպութիւն։ Արդարանում էր այն կարծիքը, որ Թիւրքահայաստանի վերաբերմամբ մեզնում զանազան հասարակական խաւեր կարող են գտնել հաւաքագործակցութեան մի բաւական ընդարձակ դաշտ։

Անտարակոյս, հակայական է եղել և հայ դեմոկրատիայի դերը։ Մեր դարը, գործի բնաւորութիւնը, դեմոկրատների փորձառութիւնը, երկրի հետ ունեցած կապերը և այն մեաւոր ու բարոյական յատկութիւնները, որոնք ժողովուրդը, նա կատարեալ հնարաւորութիւն էր հակառակելու, իր կամքը ասունէր հակառակելու, իր կամքը ասունէր հակառակելու և շատ շօշափելի կերպով ուղղորդելու և շատ շօշափելի կերպով ցոյց տալու, որ զէթ այսպիսի գործ ցոյց տալու։ Գործում իր դերը երկրորդական չէ։ Գործի մէջ նա մացրել է այնքան գիտակցութիւն, որքան ունեցել է։ Այլ բան յարատարել նա չէր կարող։ Նա չի հասկերպուել, չի զիջել անտարբերութեամբ։ Սրան իրրև ապացոյց կարող է ծառայել և այն հանգամանքը, որ բուրժուազիան, աշխատակցելով դեմոկրատիային որոշ, կոնկրետ ձեռնարկների և քաղաքականութեան շուրջը, երբէք չի կորցրել իր ինքնուրոյնութիւնը, երբէք չի մոռացել, որ ինքն

ժէք չունեցող ածականները (որոնք, ի դէպս, հակառակորդները գործածութեան մէջ են մացրել մեր ժողովրդի դժբաղդութիւններից յետոյ), և ուղղակի կանգ առնել դեմոկրատիայի դեկավար անձանց վրայ։ Այդ ամենաիրական փորձը դժուար չէ։ Ընդհանրապէս հայ ինտելիգենցիան շատ մեծ չէ։ Մասնաւորապէս դեմոկրատիայի ղեկավարները այնքան բազմաթիւ չեն, որ անհատօրէն անճանաչելի մասսա կազմեն։ Որիմատ հայ քննադատի մտաւոր հայեացքի առաջից կարող են անցնել հայ դեմոկրատիայի ներկայացուցիչները, «պատասխանատուները», և հայ «հետատես» բուրժուազիայի մնուցած ինտելիգենցիան, որ իրը թէ ոչնչի մասնակից չի եղել... Թւում է, որ թէ անհատական, թէ ընդհանուր տպաւորութիւնը կը լինի յօգուտ դեմոկրատիայի։

Բայց թողնենք դեմոկրատիայի գնահատութիւնը։ Ինչ իրական փորձի վրայ է հիմնուած պ. Անանունի այն անվերապահ ենթադրութիւնը, թէ «այսպիսի ծանր ճգնաժամ չէր ստեղծի, եթէ բուրժուազիան լինէր ազգային գործերի տնօրինողը»։ Նա մինչև այժմ հանութիւն և դաստիարակութիւն չունի ազգային և քաղաքական տեսակէտից։ Կրթուած սերունդն անգամ շատ նւազ է դեռ։ Նա հեղինակաւոր չէ նոյնիսկ սեփական և ընդհանուր ազգային տնտեսական զարգացման գործում։ Նա կարող է ունենալ միայն իր կոնկրետ և շատ մասնիկ ապագայի շահերի տարրական գիտակցութիւնը։ Սակայն Թիւրքահայոց հարցի դրութիւնը, նրա լուծման եղանակները և առհասարակ այդ գործում բուրժուազիայի ունենալիք շահերը այնքան մութ և անորոշ էին, որ բուրժուազիան հազիւ թէ կարողանար ազգային քաղաքականութեան մէջ օգտագործել իր նեղ արհեստակցական ընդունակութիւնները։ Բուրժուազիան ուներ այն, ինչ որ կարող էր հոգեբանորէն, քաղաքականորէն և քաղաքագիտորէն։ Եւ եթէ աւելին չարին, դրա պատճառը այն չէր, որ մի «արկածախնդիր» «խմբակցութիւն» «նրա քթից բռնած պար է ածել», այլ այն պարզապէս, որ բուրժուազիան չի ունեցել մեծ թւով «հետատես», «քաղաքականապէս հասուն» մարդիկ, և մենք էլ կաւելացնենք, աւելի մեծ զոհաբերութիւն և ազգասիրութիւն։ Սրանք են, որ վերջ ի վերջոյ պայմանաւորում են ազդեցութեան չափը։

Մի կարևոր դիտողութիւն եւս։ Պատերազմի սկզբից արդէն ձևակերպուել էին հասարակութեան մէջ որոշ կարծիքներ, թէ ինչ պէտք է անել կամ չանել։ Եթէ ասում են թէ ճգնաժամը կապ ունի հայութեան քաղաքականութեան հետ, ապա անշուշտ ի նկատի ունին ոչ թէ գործունէութեան մանրամասները, այլ ընդարձակ հիմնական ուղին։ Իսկ ուղիները պարզ և որոշ էին։ Եւ եթէ բուրժուազիան միահեծան էլ լինէր, մի նոր բան չէր ասելու և չէր անելու։ Բոլորիս յայտնի է, որ երկու վարելակերպ կարող էր լինել. մէկն այն, ինչ որ գործադրուեց, և միւսը — նրա հակառակը։ Զէ՞ք է կարծել, թէ կար կամ կարող էր լինել և մի այլ քաղաքականութիւն, որը մատչելի կը լինէր միայն «հետատես», «քաղաքականապէս հասուն» և միաժամանակ «թուլամորթ» ու «անտարբեր» հայ բուրժուազիային։ Կամ այս պիտի անէին, կամ—այն։ Որտեղաւոր ենթադրութիւնները ձանձրալի են։ Կիրառուած քաղաքականութեան հակառակ կարծիքը պաշտպանուում էր մի քանի անձանց կողմից, թէ բուրժուական, թէ դեմոկրատական շրջաններում։ Եւ յամենայն դէպս, չի կարելի ասել, թէ նրանք ամենախելօքներն էին միանների մէջ։

Եւ ով կարող է պնդել, որ եթէ հայ դեմոկրատիան բացակայէր, եթէ բուրժուազիան լինէր մեր «բախտը տնօրինողը», նա անպայման կընտրէր այն

digitised by A.R.A.R.@

բական ժամանակներից վերցրած «Հաշտարար միջնորդի մոտ» պատկերները։

Ցորելեարը հաւատարապէս փայլեց իր տաղանդի ամբողջ թափով թէ նահապետական Յակոբի, թէ արբեցող և այլանդակ աղքատ Ֆրոյտի և թէ զալմազալչի ազնուական այրու դերերում։

Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցաւ յորելեանական հանդէս։ Շնորհաւորանքներ եղան Արքայական թատրոնի գիրեկտորի, Օպերային ընկերութեան, Վրաց Դրամատ. ընկերութեան, Թիֆլիսի և այլ քաղաքների թերասանների, Նոր Ակումբի, վրաց վաճառականների և զանազան այլ հասատատութիւնների կողմից։

Աղմկալի ծափահարութեան արժանացաւ և գեղեցիկ ապաւորութիւն թողեց Հայոց Դերասանական ընկերութեան կողմից Θ. Աբէլեանի արտասանած ուղերձը, որտեղ նա ցաւով շեշտեց այն հանգամանքը, որ հայերը և վրացիները իրաբ յիշում են միմիայն «մէջլիսյ»-ների և թաղման հանդէսներին։

Հայոց Դրամ. ընկեր. կողմից ուղերձ կարդաց Ս. Գալստեան։ Խօսքին նոյնպէս Շիրվանզադէ և Θ. Տէր-Գրիգորեան։

Ցորելեարը ստացաւ բազմաթիւ ընծաներ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՒՂԱՑՈՒ ՅԱՒԵՐԻՑ

Նուլաւեր, 25 յունուարի

Անցեալ տարւայ աղէտները հաշակող գիւղացիք, որոնց թիւները 7—800,000 անցնում էր, կառավարութիւնից փոխարինաբար 40,000 փութ ցորեն ստանալով, մի կերպ քաղցը յաղթեցին, սակայն առաջիկայ հունձի և այգիների բերքի համար մնացել են կրկին անել դրութեան մէջ։

Երկնքից անձրև և ձիւն չի գալիս, ցանած արտերը մասամբ մկների փայ դարձան, մնացողն էլ ենթակայ է փչանալուն, որովհետև տեղիս հողերը տարեկան երկու անգամ ջրւում են, աշնանը և ապրիլ ամիսներին, բայց արխերը անցեալ տարւայ հեղեղներից փչանալով անհնար է դարձել ջրից օգտուելը։

Համաձայն հասարակութեան դիմումին՝ ջրաբաշխական վարչութեան կարգադրութեան հիման վրայ ինժեներ-հիդրաւլիկը պատրաստել է 2 արխերի յատակագծերը և ներկայացրել Թիֆլիսի գ. նահանգապետին, պահանջող գումարները բաց թողնելու արխերի վերստին կառուցման համար, բայց դեռ պատասխան չկայ հեռանքի մասին։

Այգիները փչանալով մասամբ անջրութիւնից և ընդհանրապէս «միլդիու, բլէկրոտ և օիդիում» հիւանդութիւններից, գիւղացուն այն աստիճան յուսահատութեան մէջ է գցել, որ նա յոյս չունի, որ այս տարի որ և է բերք ստանայ. նախ այն, որ այգիները այն աստիճան փչացել են, որ այս տարի հազիւ ընձիւղներ արձակեն, իսկ բերք տալը երազ կը լինի։ Առաջները ծծումբ ստացւում էր Մարսէյլից, իսկ արշասպը (купоросъ) Անգլիայից։ Այժմ նահանգական գինեգործութեան կոմիտէին այգիների բժշկութեան համար համախմբականով դիմումն ենք արել այդ նիւթերը ստանալու, բայց այնքան էլ վստահ չենք, որ լիովին կը բաւարարւի մեր խնդիրը։

Գինու սովորական գինը ամենաքանդ ժամանակ վեդրոն երկու ռուբլուց չի անցել, այժմ վաճառւում է 12—14 ռուբ., այն էլ Ալլահը գինի համարի։

Ռուսատանի ալիւրը, որ վաճառւում էր մինչև ցորենի բերելը 3 ռ. 60 կ., այժմս ընկել է 2 ռ. 60 կ. փութը։ Իսկ ինչ վերաբերում է միւս մթերքներին՝ իւղը ծախւում է փութը 1 ռ. 40 կ., ձուն 3-ը 10 կ., շաքարը 27 կ., միսը 25 կ. մի խօսքով գիւղացու համար ապրելը սաստիկ դժւարացել է։

Նոյեմբերից մինչև օրս տաւարի ժանտախտ լինելով, կացած են բոլոր ճանապարհները։ Այդ իսկ պատճառով է, որ մի սայլ փայտը կարանտինից առաջ առնւում էր 2 ռ., այժմ 7—10 ռ. է դարձել։

Ա. Դալլաքեան

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇՈՒՇԻ.—Վերջերս մի մեծ պակաւութիւն է զգացւում քաղաքումս։ Զնայած նրան, որ քաղաքային վարչութիւնն արդէն սակագնով ոչխարի մսի գրւանքան դարձրել է 25 կոպէկ, իսկ տաւարինը—18 կոպէկ, բայց և այնպէս տեղիս մսավաճառները շարունակում են շահադիտական ինչ-ինչ նպատակներով դարձեալ շատ բիչ քանակութեամբ միս ծախել։ Առհասարակ, պէտք է ասել, որ թանգութիւնն այստեղ օրէցօր անտանելի չափերի է հասնում. արդէն մի քանի օր է, ինչ շաքարն էլ ծախւում է գրւանքան 28 կոպէկով։ Լաւ է, որ տեղիս կօօպերատիւ սպառողական ընկերութիւնը մոտ օրերս պէտք է ստանայ իր 2000 փ. շաքար և էժան գներով ծախէ. մի բան, որ ինքնին շատ թէ քիչ թեթեւութիւն կարող է պատճառել քաղաքիս ազգաբնակութեան չունևոր խաւերին։

— Մեր հարևան Թուրքերն ևս սկսել են յառաջադիմութեան նշաններ ցոյց տալ։ Ինչպէս լսում ենք, տեղիս Թուրք երիտասարդութեան մէջ միտք է յղացել մոտ ապագայում հիմնել Շուշում Թրքական մի կուլտուրական-բարեգործական ընկերութիւն։ Ինչ խօսք, որ ուրախութեամբ միայն կարելի է ողջունել մեր հարևանների կատարելիք այդ կուլտուրական քայլը։

Դր. Սեւակեան

ՍՈՒԼՏԱ.—Զաւախքը, որ 100,000 ազգաբնակչութիւն ունի և ամենաշատ հայաբնակ գաւառն է, այսօր ծխական դպրոցներ ունի ընդամենը 5—6 գիւղերում, այն էլ շնորհիւ Կ. Հ. Բ. ընկերութեան, որ այդ դպրոցներին բաշխում է դրամական նպաստներ։ Զաւախքում կան բազմաթիւ հայաբնակ գիւղեր, որոնք բաղկացած են 2—400 անից (օրինակ՝ Կարզախ, Վաչիան, Տատէշ, Մեծ-Գեօնդուբա, Զաժդուրա, Դիլիսկա, Տրակովա և այլն) և զուրկ են ծխական դպրոցներից։ Մեր գաւառը խաւարի մէջ խարխափում է, պէտք է հայ դպրոցների ցանցով շրջապատել։ այս պարտականութիւնը ընկնում է գիւղի և քաղաքի ինտելիգենցիայի վրայ։

Առաքել Բան. Բյուրեան

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Рус. Сл.»-ին հաղորդում են, որ մօտիկ ապագայում Թիւրքերը չեն կարող օգնութիւն հասցնել Էրզրումին, որովհետև Էրզրումին մօտենալ նրանք կարող են միմիայն Բաբերդի և Երզնկայի խճուղիներով, մինչդեռ այդ տեղերում աւելի քան 150 վերստ տարածութեան վրայ նրանք զինական խոշոր ոյժեր չունին։ Թիւրքական ոյժերի մեծ մասը գտնւում է բերդի մէջ։

— Պարսից կառավարութիւնը բողոք է յայտնել Թեհրանի ռուսաց միսսիային Թիւրքաց դեսպան Ասիմ-բէյի ձերբակալման դէմ, յայտարարելով, որ դրանով խախտւած է Պարսկաստանի չեզոքութիւնը։ Իր կառավարութեան յանձնարարութեամբ Պետրոգրադի պարսից դեսպանը նոյնպէս բողոք է յայտնել նոյն ձերբակալման առթիւ։

— «Рус. Вѣд.»-ի ասելով, Պարիզում յամառ լուր է շրջում, որ յարաբերութիւնները Ռումինիայի և կենտրոնական պետութիւնների միջև լարւել են։ Այդ լուրը, ըստ երևոյթին, չափազանցւած է։ Բուլգարիան պահանջում է, որ իրեն երաշխիքներ տրւեն իր հիւսիսային սահմանն ապահովող, բայց կենտրոնական պետութիւնները չեն ուզում կոնֆլիկտ առաջացնել։

— „Times"-ի թղթակիցը հաղորդում է, որ բոլգարներն ու գերմանացիներն ամրացնում են Մոնաստիրի շրջանը նաև հարաւային կողմից։ Մոնաստիրի բերդապահ զօրքն ուժեղացւած է։ Գերմանական զօրքեր են հասել Գևգէլի։

— Աւստրիական գլխաւոր շտաբին կից գտնւած թղթակիցները հաղորդում են, որ գործողութիւններն Ալբանիայում առաջ են գնում չափազանց դանդաղօրէն, որովհետև բառի բուն նշանակութեամբ ճանապարհներ չկան։ Աւստրիական գլխաւոր ոյժերը դեռ ևս գտնւում են Սկիւտարիում։

— Աւստրիական պաշտօնական հաղորդագրութիւնն ասում է, որ Զերնոգորիայում զինաթափութիւնը վերջացած է։

— Հաագից հաղորդում են, որ վերջին օրերս բելգիական և գերմանական սահմանները մեռում են փակ։ Ոչ ոքի թոյլ չի տրւում անցնել։ Ապրանքակիր գնացքների երթևեկութիւնը գրեթէ բոլորովին դադրեցւած է։

— Զինուորական ծառայութեան օրէնքն Անգլիայում իր զօրութիւնն է ստացել յունուարի 28-ին։ Այդ օրն ամբողջ երկրում կոչեր էին փակցւած, որով 19-ից մինչև 30 տարեկան բոլոր ամուրի տղամարդիկ հրաւիրւում են ներկայանալ մինչև փետրւարի 19-ը։

ՊՈՍՏԱՐԿԱՂ

ԲԱԳՈՒ, Սէյրբին.—«Մանուկները» կը ապրին, «Մայմասը» յետոյ։

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԷ, Մաք. Նան.-ին.—Շուտով։

ԷՋՄԻԱՆԻՆ, Ա. Ագթանեանին.—Վաղուց ստացած ենք ձեր պատասխանը գ. Լէօին. բայց երկարութեան պատճառով առայժմ անկարող ենք տպել։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Կը փնտուի Վասպուրականի գաղթականների մէջ Վանի Արճակ գիւղացի Կարապետ Դաւիթեան իր ընտանիքով և բարեկամներով, և Թաչատուր Սասսեան ընիկ վանեցի, թէ որ ողջ են, թող հաճին նամակ գրել այս հասցէին.

Ի դիմաց՝ Ճոչաղ Կարապետեան
Nishin Sahikian, Mass, G. Haspital, Bostan Mass, U. S. A.

Խմբագիր՝
Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՈՍԿԱԼԻ ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ ԻՆՉՊԷՍ ԵՆ ՄԵՌՆՈՒՄ ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Զղային հիւանդները մեռնում են սրտի թուլութիւնից, ողնաշարի ուղեղի բորբոքումից, ուղեղի փափկանալուց, մասամբ խելագար դրութեան մէջ կամ ինքնասպանութեամբ յանախ արբեցողութեան հետևանքներից, ալկոհոլիզմից, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի ձգտում հիւանդի կողմից գինով խեղդելու հիւանդութեան երևան գալը։ Զղային հիւանդութիւնների նշանները ի միջի այլոց հետևեալներն են. դիւրագրգռութիւն, վատ տրամադրութիւն, վերջաւորութիւնների դողդղումն, սրտի թրթռոց, գլխի պտոյտ, անքնութիւն, վերջաւորութիւնների ընդարմացում կամ կաշի որոշ մասերի անզգայութիւն, կաշի սուր ըզգայութիւն, կոկորդի, ձեռների և յօդերի ցաւեր, կրծքի ճնշումն, յիշողութեան թուլութիւն, ականջների աղմուկ, տարօրինակ ցանկութիւններ և այլն։ Աւելի ծանր դէպքերում պատահում են մտաւոր կեանքի խանգարումներ։ Զղային հիւանդութիւնները գլխի և ողնաշարի ուղեղային հիւանդութիւններ են։ Անչափ աշխատանքի, վշտի, հոգսի, վախի կամ ընդհանրապէս առողջապահութեան կանոնները խանգարելու պատճառով զղային սիստեմը թուլանում է։ Ցաւախ այդ թուլութիւնը ժառանգական բնոյթ է կրում։ Ուժասպառութեան այդ դրութիւնները պէտք է վերացնել սիստեմատիկ կերպով ամրացնելով զղային սիստեմը, մատակարարելով օրգանիզմին այն մնդասառ նիւթը, որը անհրաժեշտ կը համարւի զղերի համար։

Իսկ դա ֆոսֆորն է, որ տարիների ընթացքում աստիճանաբար պակասում է մեզանից, ուրեմն հարկաւոր է այդ պակասը լրացնել։

Պարիզի յայտնի բժիշկ Դլէզին երկար աշխատանքներից և փորձերից յետոյ աջողել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր։ Այդ դեղը կոչւում է Օտիմոլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր զղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսատանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները աւել են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը, և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Պարիզի յայտնի բժիշկ Դլէզի հանձարեղ դեղով Օտիմոլոլով...Ահա ինչ են գրում Օտիմոլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները։

Իմ պրակտիկայի միջոցին «Օտիմոլոլով» բժշկուած անխտիր բոլոր դէպքերում աւել է փայլուն արդիւնք։ Ամենադժւար բայքայումների Օտիմոլոլի օգնութեամբ կլինիքական բժշկական կատարած մեր դէպքերը առանձնակներից աւելի են, չհաշւելով հիւանդանոց այցելող հիւանդներին։

Մեր դիտողութիւններով միշտ պատրաստ ենք Ձեզ ծառայելու։

«Զղային ու ներքին հիւանդութիւնների կլինիկա»՝ Բժ. Ժակ Լեբու Սիսու։

Իսկական Օտիմոլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Պարիզում), ամեն մի արկղը ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut „D-r Calvet Paris". մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք նրա գործողութիւնը եւ դուք կը ստացնեք ձեր ուզած եռանդը եւ առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր Եւրոպական և Ռուսատանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Գատուէրները, փողը և նամակները ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве, Тифлисъ, Эриванск. площ., Пушкинская 3, верхній этажъ, отд. 9/1 (Խնդրեմ հաւցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ասերէն գրւած է)։ Մէկ տուփն արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց լիովին, ճանապարհածախս չի վճարում։ Իսկ 4 տուփն արժէ 25 ռուբ.։

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 50 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։

886 0—3

ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՑԻ

Դիլիժանինսկայա փողոց, № 7. Բա-Մոնդի դիմաց, Վորոնցովի արձանի մոտ։ Ընդունում են մասնագէտ բժիշկները, առաւ. ժ. 8-ից—երեկ. 8 ժամը։ Կարելի է բժիշկ ըստ ցանկութեան առանց բար-մասիճայի և ստամենները հանել առանց ցաւի, թմրեցուցիչ դեղերի ներգործութեամբ։

Առաջարկւում ենք արհեստանոց, որտեղ ընդունւում են պատուէրներ ամեն տեսակի արհեստական ատամ. համար. պատուէրները կատարւում են շուտ։ Արհեստական ատամները սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։

24 25—19

Կը փնտուի Վանի, Հայոց-Ձոր գաւառի, Անդղ գիւղացի Թագուհի Եղիազարեան, որ յուլիսեան մեծ գաղթին Կովկաս է գաղթած և սակայն ուր ըլալը յայտնի չէ։ Կը խնդրւի բոլոր բարեկամներից և ծանօթներից, որոնք գիտեն յիշեալին ուր ըլալը, բարի ըլան խմացնել իր ամուսին Թաչատուր Պատուրեանին հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Шемахинская ул. № 14, Николаю Егіазряну. 126 7—1

Կը փնտուի Մանազկերտցի Անդրանիկ Գաւուկեանի աղջիկը 18 տարեկան Երանուհին, բարձրահասակ, թուխ աչքերով, մազերը խզուկ, որը Մանազկերտի նահանջի ժամանակ, հիւանդ ըլլալով, մնացած է հոն. տեղը գիտցողներից կը խնդրւի յայտնել ժորը՝ Վարդայշին. Кизляръ, Т/об. Аветису Іоаннисяну, յանձնել տ. Վարդանուշին։ 121 4—1

Փնտուում է Աթաթի շրջանի Կարմունջ գիւղացի Միսակ Գիւլպուլեանը (13 տարեկան)։ Լսել եմ, որ եկեալ գիւղացի Բարսեղի ընտանիքի հետ գաղթել էր Կովկաս, սակայն սրանց էլ ուր լինելը դժբաղդաբար չգիտեմ։ Խընդրում եմ բոլոր նրանց, ովքեր որ գիտեն Միսակի ուր լինելը՝ յայտնեն ինձ, որպէս նրա հօրեղբօրը։ հասցէ՝ Батумъ. Скобелевская ул. № 5. Гаспару Пулпулянъ. 124 3—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԼԱԴԻԿԱՒԿԱԶՈՒՄ

Կատարում եմ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ զանազան ՑԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կովկասյում։

Գնում և ուղարկում եմ վերադիր վճարով զանազան ապրանքներ ռազմավիրական ճանապարհով։

Գայմանների մասին դիմել. Владикавказъ. Грозненская, 36, домъ Теръ-Оганесянца, Гайку Казазянцъ.

116 5—3

Վանի մեծ գաղթին, Թիֆլիսի Եիրանզան գաւառի Ս. Հայ գիւղացի, եղբայրս Նշան, կինը Ոսկոամուսինս Կաքվե, բոյրերս Աղասօ և Ասմա, նաև Կարկա գաւառի Եղիգիս գիւղացի Ալլահվերդեան Արշակ, եղբայր Ալլահվերդի, իրենց մայրը Սուլթան, կորած են։ Կը խնդրեմ ասանց մասին տեղեկութիւն ունեցողներին բարի լինին յայտնել ինձ հետևեալ հասցէով. Макѣевка. О. В. Д. Араму Аматуняну.

130 3—1 Սիմոն Յակոբեան

ЗАПОРЪ
КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА
ГЕМОРОЙ
ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО, ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
Пилюли „КАТАГЕМО"
М-ДЕЛАМУРЕ.
ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА
ЛАБОРАТОРІЯ М-ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ
ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3. ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.
0—28 806

Մի քանի օր առաջ

փորթմէնիս հետ միասին կորսնցուցի արժէքուղթ մը Crédite Foncier Egiptien թիւն է 699868 և լուսանցքին վրայ գրւած կայ հայերէնով Մարիամ Սրապեան։ Գանքերէ և լուսայափոխներէ կը խնդրւի ուշադրութիւն դարձնել և գտնելու դէպքում յայտնել ինձ «Հորիզոնի» խմբագրութեան հասցէով։

ՁԱ. 3—1 Յովհաննէս Թոփուզեան

Երիտասարդ մը

կը փափագի ֆրանսերէնի դասեր տալ։ խիստ ժամանակի գներով։

Փափագողը թող դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Гор. Карсъ, А. Екавянцу, Александровская ул. 129 3—1

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ճոխացրած և վերամշակւած
(18,000 բառ, 662 է

ԳԻՆՆ է 1 ռ. 25 կ.։ Վերադիր վճ
1 ռ. 73 կ.։

Նոյն հեղինակի՝

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԳԻՆՆ է 1 ռ., վերադ. վճար.
1 ռ. 32 կոպ.։

Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. д
846 А. И. Туманову. 30—

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

ՀԻՒԾԻԱԾՆԵՐԻՆ ԵՒ ԹՈՑԼԵՐԻՆ

Եթէ դուք հիւանդ էք, տառապում էք որևէ քրոնիքական հիւանդութեամբ, եթէ դուք հիւծւած էք, վատոյժ, ջղային, սակաւարիւն էք, եթէ ձեր օրգանիզմը թունաւորւած է աղիքային թոյնով, եթէ ձեր օրգանիզմի մէջ կուտակւել է միզային թթուա, և տառապում էք գլխացաւերով, յօդային ռեմատիզմով, ողնուղեղի չորութեամբ, ստամոքսի կատարրով, գեմորրոյով, սեռային անուժութեամբ, քրոնիքական և սուր տրիպերով, այդ դէպքում կարդացէք այդ յօդւածը և դիմէք մեզ։ Իսկ եթէ դուք նոյն իսկ չէք տառապում վերոյիշեալ հիւանդութիւններով, այնուամենայնիւ ուշադրութեամբ կարդացէք յօդուա ձեր հարազատների մերձաւորների և ծանօթների։ Շատ շատերը կան, որոնք հնարաւորութիւն չունեն կարդալու այս յօդւածը, այդ պատճառով էլ չգիտեն ինչ և ինչ եղանակով ազատւեն ծանր հիւանդութիւններից։ Իսկ դուք արդէն կարդալով այս յօդւածը կարող էք մանրամասն բացատրել, իսկ նրանք էլ օգտւելով ձեր խորհրդից և բժշկելով իրենց հիւանդութիւնը, յաւիտեանս շնորհակալ պարտ կը լինեն ձեզ։ Իսկ ինչու այդ բանը չանէք դուք, չէ որ դուք ինտելիգենտ մարդ էք. չէ որ դուք պատրաստ էք բարիք անել բոլորի համար, ուրեմն կանգ մի առէք ոչ մի բանի առաջ, որովհետև միայն բարիքով կարելի է չարիքի առաջն առել, և կեանքի հիմքն էլ բարիքը պէտք է լինի։

20-րդ դարի սկիզբը յայտնի դարձաւ բազմաթիւ գիւտերով և նորութիւններով։ Գիտութիւնը այդ կարճ ժամանակամիջոցում մի տասը տարւայ ընթացքում շատ աւելի բան արեց, քան անցեալ դարերում։

Բժշկականութիւնն էլ, այսինքն հիւանդութիւնները բուժող՝ գիտութիւնն էլ իր պատւաւոր տեղը՝ բռնեց մարդկային հանճարի թշնամի բնութեան հետ ունեցած յաղթական պայքարի մէջ։

Մենք կարիք ենք համարում հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել ամենաշատ տարածւած հիւանդութիւնների մասին եղած տեղեկութիւնների վրայ, և ցոյց տալ ամենալաւ և ամենանոր միջոցները նրանցից բուժւելու համար։

Տանջալի և մահաբեր հիւանդութիւնների քանակը բազմաթիւ է. Նրանց նկարագրութեան համար հատորներ են հարկաւոր։ Այդ իսկ պատճառով մենք ամենից շատ կանգ կառնենք այն ամենատարածւած հիւանդութիւնների վրայ, որոնցից մարդիկ ամենից շատ են տառապում։

Միլիոնաւոր մարդիկ, որոնք զանազան հիւանդութիւններ ունին, մի կողմից անտեղեակ լինելով թէ ինչով և ինչպէս պիտի բժշկուեն, միւս կողմից զուրկ լինելով նիւթական կարողութիւնից, իսկ յանախ էլ, կեղծ ամօթի պատճառով բժշկին չդիմելով, թողնում են հիւանդութիւնը առանց բուժելու այնքան ժամանակ, որ բուժումը դառնում է արդէն չափազանց դժւար, և նոյնիսկ անկարելի։ Բացի վերոյիշեալ պատճառներից, ապաքինմանը արգելք են հանդիսանում յանախ զուտ տեղական պայմանները,—բազմաթիւ մարդիկ ապրելով խուլ անկիւններում, հնարաւորութիւն չունին դիմելու խորհրդով բժշկի։ Վերջինիս բացակայութեան պատճառով։

Ցաւախ պատահում է, որ հիւանդը բժշկւում է իր հիւանդութիւնից, բայց վերջնականապէս չի ազատւում նրանից, այլ միայն բժշկում է նրա արտաքին նշանները։ Այդ ժամանակ հիւանդութիւնը, թաքնւելով հիւանդի օրգանիզմի մէջ, ընդունում է քրոնիքական բնոյթ, առաջացնում է բարդ հետևանքներ և վտանգում է հիւանդի կեանքը։

Եւ ահա բազմաթիւ հիւանդների այս ծանր դրութեանը օգնութեան գալու համար Միջազգային մեդիկօ-ֆարմացեւտիկ Դէպօի հիմնադիրները աշխատում են այնպիսի պրեպարատներ ձեռք բերել, որը հիւանդներին միջոց տար առանց շատ ժամանակ և փող ծախսելու, բժշկել հենց տանը օգտւելով աւելի արմատական միջոցներով, որպիսիք գոյութիւն ունին բժշկականութեան մէջ ներկայումս։

Բոլոր ներքև յիշւած միջոցները ներկայանում են եւրոպական գիտնականների բազմամեայ և անդուլ աշխատանքի արդիւնքը, իսկ նրանց ներգործութիւնը ստուգել են բազմաթիւ լաբորատորիաների փորձերով և կլինիկական գիտողութիւններով աշխարհիս ամենայայտնի գիտնականները, պրոֆեսորները և բժիշկները։

Ցոյս ունինք, որ տպագրելով ներկայ յօդւածը, մենք մեծ ծառայութիւն արած կըլինենք շատ և շատ տառապող հիւանդների. և հենց միայն այդ հանգամանքը անփոխարինելի վարձատրութիւն կըլինի մեր աշխատանքների համար։

Խորին յարգանօք

Միջազգային Մեդիկօ-Ֆարմացեւտային Դեպօ.

Ամենալաւ ստուգւած և փորձւած միջոցները կարելի է ընդունել առանց բժիշկների դեղատոմսերի, որովհետև ներքև թոյլատրւած են բժշկական խորհրդի կողմից, կլինիկական քննութեան, գիտական ստուգման և հաստատութեան են ենթարկւած բազմաթիւ պրոֆեսորների, բժիշկների և հիւանդների կողմից։

1) Քրոնիքական տրիպերից բժշկելու համար, ինչքան էլ որ դուք տառապած լինէք, արմատապէս բուժելու համար 25 օրւայ ընթացքում, արժէ 16 ռուբլի։

2) Սուր տրիպերից բժշկելու համար ամբողջ կուրսը արժէ 12 ռ. 50 կ.։

3) Նեւրասթենիա, սեռական անուժութիւն, ուժերի թուլութիւն, հիւծութիւն, սակաւարիւնութիւն, և ժամանակից առաջ պառաւութիւն, ապաքինման ամբողջ կուրսը, 2—3 տուփը արժէ 9 ռ. 75 կոպ.։

4) Գեմորոյի բուժումը, ինչ ձևի ուզում է լինի, ամբողջ կուրսը, 2—3 տուփը արժէ 5 ռ. 35 կոպ.։

5) Փորկապութիւն, ստամոքսի, աղիքների կատարը, մաղսաթաղանթի բորբոքումը բուժելու համար կուրսը, 1—2 տուփը, արժէ 4 ռ. 30 կոպ.։

6) Ռեմատիզմ, պօդագրա, յօդացաւութիւն, երիկամունքների, լեարդի, միզափամփուշտի հիւանդութիւններ, շաքարախտ բուժելու համար, ամբողջ կուրսը 3—4 տուփ արժէ 4 ռ. 85 կոպ.։

7) Շատ շատերը տրիպերի հիւանդութեան հետևանքով առաջացած են սեռային գործարանների անկանոնութեամբ, զգում են քոր, միզելու ժամանակ ծակոց միզափամփուշտի ցաւ, և այլն, բժշկելու կուրսը արժէ 6 ռ. 50 կոպ.։

8) Թոքերի հիւանդութեան, շնչառութեան գործարանների քայքայման հիւծախտի, բրոնխիտի բուժումը արժէ 5 ռուբ.։

Նպատակ ունենալով վերոյիշեալ պրեպարատները տարածել, մենք շանսւած ենք, որ հասարակութիւնը օգուտ միայն թարմ և իսկական միջոցներից, և կարողանայ ուղղամտօրէն դատել նրանց ներգործութեան մասին։

Ահա ինչու գնորդը աւելի շահւած կըլինի, եթէ անմիջապէս մեզ դիմի որովհետև միայն մեզ մօտ կարող է գտնել թարմ և չկեղծւած պրեպարատ։

Բոլոր պատուէրները, որոնք մեզ են ուղղւած, կատարւում են անմիջապէս նոյն օրը պոստով։ Որոնք դրամը սկզբից կուղարկեն, ճանապարհածախս չի վճարի. վերադիր վճարով ուղարկւում է միմիայն, երբ կըստացուի կանխավճարի 3 ռուբլի, կարելի է և պոստային մարկաներով պատուիրած նամակի մէջ։

Առանց կանխավճարի պատուէրները կը մնան անկատար։ Հասցէագրել՝ Интернац. Медико-Фармацевтическое Депо, Тифлисъ, Эриванская пл. Пушкинская, № 3, отд. ор. 3. Հեռագրի հասցէն՝ Тифлисъ—Фармацевтикъ.
881 20—

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկերութեան։

Дозв. воен. цензъ.

Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул., д. 22.

digitised by A.R.A.R.@